

slovenský národopis

4 | 23

VEDA, VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE VIED, 1975

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

STÚDIE

Milan Leščák: Slovenská folkloristika v rokoch 1945—1975	515
Soňa Burlasová: K projektu výskumu piesní s družstevnou tematikou	546
Mária Kosová: Slovenská paremiológia a perspektívy jej ďalšieho rozvoja	553
Ľma Kaňouňová: Malokarpatské obe-račky — nová verzia tradičných slávností	566

DISKUSIA — GLOSÝ

Adam Pranda: K problematike chápania a zamerania národopisného výskumu súčasnosti	581
---	-----

ROZHEADY

Svetozár Švehlák: Folkloristika a folklorizmus	602
Katalóg slovenských ľudových rozprávok (Viera Gašparíková)	611
Súpis slovenských ľudových balád (Soňa Burlasová)	615
Archív ľudového divadla (Daniel Luther)	618
Vedecká konferencia o poslaní národopisu v socialistickej spoločnosti (Adam Pranda)	619
Sympóziium o robotníckych a politických piesňach v Moskve (Soňa Burlasová)	623
Správa o činnosti Metodologického seminára pre mladých vedeckých pracovníkov pri NÚ SAV (Gabriela Lunterová)	624

RECENZIE A REFERÁTY

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Милан Лешчак: Словацкая фольклористика в 1945—1975 гг.	515
Со́ня Бу́рласова: К проекту изучения песни на колхозную тему	546
Ма́рия Ко́сова: Словацкая паремиология и перспективы ее дальнейшего развития	553
Э́ма Ка́ноунова: Малокарпатский сбор виногограда — новая версия традиционных праздников	566

ДИСКУССИЯ

Адам Пра́нда: К проблематике понимания и направленности этнографического изучения современности	581
---	-----

ОБЗОР

Светоза́р Швехла́к: Фольклористика и фольклоризм	602
Каталог народных словацких сказок (Ве́ра Га́шпари́кова)	611
Перечень словацких народных баллад (Со́ня Бу́рласова)	615
Архив народного театра (Да́ниел Лу́тер)	618
Научная конференция о роли этнографии в социалистическом обществе (А́дам Пра́нда)	619
Симпозиум о рабочих и политических песнях в Москве (Со́ня Бу́рласова)	623
Отчет о деятельности Методологического семинара для молодых научных работников при ЭИ САН (Га́бриела Лу́нтерова)	624

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ

Na 1. strane obálky: Oberačka. Časť z vyšívaného obrazu ľudovej vyšivačky M. Kaducovej zo Soporne, 1974.

Auf der Vorderseite des Umschlages: Ernte. Teil aus dem gestickten Bild der volkstümlichen Stickerin M. Kaducová aus Soporňa, 1974.

SLOVENSKÁ FOLKLORISTIKA V ROKOCH 1945—1975

MILAN LEŠČÁK
Národopisný ústav SAV, Bratislava

*Pamiatke môjho učiteľa
Andreja Melicherčíka*

„Socialistická výstavba našej vlasti stavia československú etnografiu pred ďalekosiahle úlohy prestavby našej spoločnosti. Je celkom prirodzené a jasné, že v súčasnosti, keď sa v živote našich národov uskutočňujú také ďalekosiahle revolučné premeny, význam našej vedy sa stáva väčší ako kedýkoľvek predtým a súčasne sa jej v podmienkach ľudovodemokratického štátu otvárajú nebývalé možnosti rozvoja. Naša nová, k socializmu spejúca spoločnosť kladie i na etnografiu nové požiadavky. Musí slúžiť ľudu, musí sa zúčastniť na výstavbe socializmu. Od nej sa očakáva, že dá nášmu ľudu skutočne vedecký obraz jeho života v historickom vývine.“¹

Nevybrali sme si tento citát A. Melicherčíka ako motto nášho zamyslenia nad vývinom slovenskej folkloristiky od oslobodenia Československa až do súčasnosti náhodne. Vyjadruje základné poslanie slovenského národopisu a po rokoch je ho potrebné a užitočné nastaviť ako zi-

kadlo súčasnej tvári našej vedy, cez obraz rekapitulácie a zhodnotenia dosiahnutých výsledkov. Pretože o problematike vývinu etnografie z obdobných pohľadov písala E. Horváthová, rozhodli sme sa samostatný článok venovať slovenskej folkloristike.² Takýto pohľad pokladáme za užitočný z hľadiska zhodnotenia doteraz iste najvýznamnejšej etapy v dejinách slovenskej folkloristiky na Slovensku, ale môže byť aj východiskom pre usmernenie ďalšej činnosti na tomto významnom úseku štúdií slovenskej ľudovej kultúry. Nejde nám o vyčerpávajúcu historiografickú štúdiu. Zamerali sme sa predovšetkým na kľúčové problémy, s ktorými folkloristika v uplynulom období zápasila a na výsledky, ktoré odrážajú postupné dozrievanie tejto mladej vednej disciplíny, ktoré formovali jej súčasný spoločenský dosah. Z toho vyplýva i výber hodnotených prác i spôsob, akým sa ich pokúšame hodnotiť.³

Sme presvedčení, že takéto kritické za-

¹ MELICHERČÍK, A.: Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu. *Národop.* Sb. SAVU, 9, 1950, s. 25.

² HORVÁTHOVÁ, E.: Teoretické otázky súčasnej etnografie. *Slov. Národop.*, 21, 1973, s. 311—317.

³ Prácu sme nekoncepovali ako historiografický

návrh, ale ako zamyslenie nad niektorými okruhmi problémov, ktoré pokladáme za dominantné vzhľadom na presadzovanie marxistickej metodológie do slovenskej folkloristiky.

Nevenovali sme sa podrobne tým úsekom štúdií, ktoré osvetľujú vo svojich príspevkoch S. Burlasová, V. Gašpariková, M. Kosová a S. Svehlák.

myslenie nad vlastnou prácou by malo byť zákonitou požiadavkou, najmä vtedy, keď sa pokúšame sformovať jej ďalší program, a to i za cenu istého rizika, že vyznie subjektivisticky a jednostranne.

1.

Štúdium slovesného folklóru po druhej svetovej vojne, presnejšie v rokoch 1946—1948 zostalo v podstate na obdobnej báze, na akej sa sformovalo v medzivojnových rokoch. Reprezentovali ho v podstate dve línie. Prvá, dotýkajúca sa bezprostredne zhromažďovania materiálu, nadviazala na amatérske podmienky predchádzajúceho obdobia, ktoré logicky vyplynuli z nedostatku odborne fundovaných folkloristov. Bola vlastne pokračovaním živelného záujmu jednotlivcov o uchovanie archaických foriem tradičnej kultúry Slovákov, ktorý, podobne ako v susedných slovanských krajinách, mal svoje hlbšie korene v období romantizmu.

Prilepovať na tieto úsilia akúkoľvek nálepku s -izmom by bolo v akomkoľvek smere precenením a zároveň cez prostý ľudský pohľad nedocenením tejto mravčej zberateľskej a publikačnej práce. Samostatnú časť tvoria pozitivistické práce o slovenskom folklóre, ktoré v medzivojnovom období vyšli z pera českých vedcov. Zvláštnu kapitolu by tvorili zaujímavé práce niektorých slovenských literárnych vedcov, no tie nezasiahli výraznejšie obdobie povojnových rokov. V týchto rokoch môžeme ako príklad systematického zberu vedeckého zacielenia uviesť len koordinovaný výskum

slovenskej ľudovej prózy, ktorý organizoval v predvojnovom období F. Wollmann s poslucháčmi Slovanského seminára. Po jeho nedobrovoľnom odchode zo Slovenska akciu viedla až do jej skončenia M. Kolečánová-Kosová. Je pochopiteľné, že v rokoch bezprostredne po vojne folkloristický výskum nebol vôbec najpálčivejším problémom.⁴

Druhá teoreticky výrazne angažovaná línia, reprezentujúca ucelenejšiu metodologickú orientáciu nadviazala na funkčno-štruktúrálnu metódu, ktorá sa postupne na Slovensku začala rozvíjať vplyvom P. G. Bogatyriova. Uplatnila sa najmä v prácach A. Melicherčíka, ktorý ju napokon priradil vo svojej *Teórii národopisu* (Martin 1944) k základným metodologickým smerom súčasnej etnografie. Štúdiá, publikované najmä na stránkach *Národopisného sborníka*, sú postupným rozvíjaním základných myšlienok P. G. Bogatyriova.⁵

Postavenie P. G. Bogatyriova v dejinách českej a slovenskej vedy je špecifické a analýze jeho diela a činnosti bude potrebné venovať zvláštnu pozornosť, hoci v posledných rokoch sa už objavili takto zamerané štúdiá.

Prvé hodnotenia funkčno-štruktúrálny metódy uplatňovanej v národopise nebrali do úvahy situáciu vo vlastnej vednej disciplíne, ani politicko-kultúrny kontext, v ktorom sa začala táto metóda v národopise uplatňovať, a napokon v hodnotiacom zhone neprihliadli na špecifickosť jej modifikácie v praktickom uplatnení v oblasti etnografie a folkloristiky.

Ku každému problémovému okruhu sme vybrali pre ľahšiu orientáciu v kvantite i zameraní jednotlivých prác literatúru, o ktorej predpokladáme, že je vzhľadom na problematiku reprezentatívna. Je usporiadaná tak, aby poskytovala obraz o postupnosti spracovávaní danej problematiky.

Je zároveň prvým pokusom o výberovú bibliografiu zo slovenskej folkloristiky. Ďakujem za jej prípravu a kompletizáciu Mládele Kubovej.

⁴ Archív F. Wollmanna je uložený v dokumentačnom oddelení Národopisného ústavu SAV.

⁵ Pozri *Národop.* Sb., 6—7, 1946 a 8, 1974.

Funkčno-štruktúrna metóda, ako bola uplatnená Bogatyriovom a jeho žiakmi, má korene v štrukturalizme, hlásanom Pražským lingvistickým krúžkom, ale pri aplikácii na etnografický a folklórny materiál dostala zaujímavú podobu, značne zbavenú formalizmu. Rešpektovaním nositeľa ľudovej kultúry a jeho tvorivých aktivít dostatočne akceptovala sociálny kontext existencie skúmaných javov, ba navyše do istej miery rešpektovala mikrovývinový aspekt. A hoci v takejto podobe ju nemožno zamieňať s marxistickým prístupom, nemožno však nevidieť jej niektoré pozitíva, ktoré ju zblížujú s marxistickým prístupom.

Jej ocenenie treba hľadať i v súčasnom vývine slovenskej vedy, keď štrukturalizmus na Slovensku, najmä koncom tridsiatych a začiatkom štyridsiatych rokov vo viacerých disciplínach vytvoril účinnú bariéru proti prenikaniu pozitivistickej vedy.

Pri jeho hodnotení sa v neskorších obdobiach štrukturalizmus mylne spájal s anglickým funkcionalizmom, čo mu pridalo znak reakčnosti. Tieto omyly v súčasnosti, najmä v súvislosti s prácami P. G. Bogatyriova dostatočne osvetlila súčasná sovietska, poľská i naša veda.⁶ Je však i napriek mnohým pozitívam potrebné konštatovať, že *funkčno-štruktúrna metóda nevyplývala z hlbšieho poznania a priamej aplikácie marxistickej metodológie*.

K jej kladom možno prirátat úsilie o užšiu interdisciplinárnu spoluprácu pri formovaní všeobecných teoretických postulatov, najmä na pôde Vedeckej syntézy (združenia pokrokových slovenských vedcov).

Okrem funkčno-štruktúranych prác Melicherčíkových žiakov, ktorí postupne uplatnili vo svojom metodickom aparáte dnes

aktuálny semiotický aspekt, sa objavili i práce upozorňujúce na ďalšie aktuálne problémy slovenskej folkloristiky. Práca M. K o s o v e j, upozorňujúca na význam štúdií ľudových rozprávačov na základe poznatkov zo spracovania materiálu z Wollmannovskej akcie i jej zbierka *Slovenské ľudové balady* ukazujú na ďalšie aspekty nerozvinutej práce v slovenskej folkloristike.

2.

Ak chceme hovoriť o zrode slovenskej marxistickej etnografie a folkloristiky, musíme začať päťdesiatymi rokmi.

Február 1948. víťazstvo pracujúceho ľudu v Československu priniesli podstatné zmeny i do vedy. Citovaná štúdia A. Melicherčíka i štúdie, ktoré možno čítať v Národopisnom zborníku SAV, naznačili, akým smerom sa mieni uberať mladá slovenská folkloristika.

Hoci samy päťdesiate roky nemožno viou príliš jednostranne pôsobiaceho kultu osobnosti hodnotiť len v pozitívach, i napriek tomu možno sa o nich vysloviť ako o období jednoznačného preniknutia marxistickej metodológie do spoločenských vied.

Najpodstatnejšie momenty, ktoré kladne ovplyvnili rozvoj národopisnej vedy vidíme:

1. v jednoznačnom uplatnení marxizmu-leninizmu, ako uceleného filozofického systému v metodológii spoločenských vied, vrátane etnografie a folkloristiky.

2. vo vytvorení podmienok pre personálne a materiálne zabezpečenie národopisného výskumu,

⁶ SZYFELBEYN-SZOKOLEWICZ, Z.: O primenii funk.-strukturovogo metoda v tolkovanii izmenenij kultury. Sov. Etnogr., 1971; 4, s. 72-79; podobne i ČISTOV, K. V.: Sov. Etnogr., 1971,

6, s. 175-178. — BENEŠ, B.: P. G. Bogatyrev a národopis Čechů a Slováků. Národop. Věst. čs., 7, 1972, s. 231 n. — LEŠČÁK, M.: Doslov ku knihe Ľudové divadlo české a slovenské. Bratislava 1973.

3. v rozvoji výchovy mladých vedeckých kádrov.

4. v orientácii na rozvinutejšiu sovietsku vedu.

V praxi to znamenalo, že sa zmenil zorný uhol na spoločenský dosah etnografie a folkloristiky, na jej špeciálnu odbornú orientáciu, na výber a spôsob spracovávanía problémov, i na jej perspektívy.

Postupne sa začal presadzovať dialektický a historický aspekt pri štúdiu ľudovej kultúry, začal sa klásť dôraz na jej triedny charakter. Formujúca sa koncepcia výskumu rešpektovala výskum súčasných premien ľudovej kultúry v podmienkach budovania socializmu. Usilovala sa rozšíriť výskum o kultúru robotníckej triedy. V prístupe k spracovávaniu folklóru starších období dominoval výber tém, odrážajúci revolučnú ideológiu ľudových vrstiev. Do týchto viet sa dá stručne vtesnať i predpokladaná koncepcia práce slovenskej folkloristiky.

Ak zoberieme do úvahy závery I. celoštátnej konferencie československých folkloristov, keď sa vlastne vytvorilo isté vlastné zázemie pre folkloristiku, tieto myšlienky sa uplatnili i v československých reláciách. Uvedomujeme si medzery, ktoré obsahuje charakteristika tohto obdobia. Vyplyvajú z neznalosti atmosféry, v ktorej sa rodil nový pozitívny program.

3.

Najväčšiu zásluhu na budovaní marxistickej orientovanej folkloristiky má A. M e l i c h e r č í k, ktorému i pri tejto príležitosti chceme vyjadriť vďaka za jeho vedeckokoncepčnú činnosť. Fungovanie A. Melicherčíka v slovenskej národopisnej vede od predvojnových rokov až do jeho smrti (1966) je snáď istým modelom pre poznávanie chodu celej disciplíny, preto pokladáme za dôležité venovať jeho osobnosti niekoľko poznámok.

Ako Bogatyriovov žiak najväčšmi vyfažil z teoretickej erudície svojho učiteľa a jeho vedecká práca nielen mala počať vplyvu bogatyriovovského funkčného štrukturalizmu, ale v mnohom ho originálnym spôsobom v pozitívnom zmysle rozvinula.

Melicherčík sa pokúša rozbiť izolacionizmus jednostranne chápaného synchronického pohľadu *prepojením substancionálnych väzieb prostredníctvom štruktúry funkcií s existujúcim sociálnym kontextom*, v ktorom poznávacie aktivity nositeľa mali zvlášť významnú úlohu. Tento moment vidieť rovnako i v niektorých Bogatyriových prácach. Melicherčík ho však jednoznačne forsíruje napr. vo svojej prvej väčšej práci *Funkcia nefolklornej piesne v dedinskom prostredí*.

Upítavala ho najmä sociologická orientácia v nemeckej etnografii, reprezentovaná „Schwieteringovou školou“, ktorej i v *Teórii národopisu* venuje patričnú pozornosť. Jeho zásluhou sa sformovala okolo mátičného Národopisného sborníka naozaj silná skupina mladých vedcov s pomerne vyladeným programom.

Jeho zásluhou sa slovenská folkloristika formuje ako moderná vedná disciplína.

Samostatne však treba zhodnotiť zásluhy A. Melicherčíka o marxistickú orientáciu v etnografii a folkloristike.

Nielen vo svojich prácach sa deklaratívne postavil za uplatňovanie dialektického a historického prístupu pri skúmaní javov ľudovej kultúry, dôležitá bola jeho činnosť pri výchove nastupujúcej generácie, ktorá dnes tvorí zrelé jadro vedeckovýskumnej základne slovenského národopisu.

Spolu s J. M j a r t a n o m a neskôr s B. F í l o v o u formoval kádrovú základňu a vedeckovýskumnú koncepciu v súčasnosti najvýznamnejšieho pracoviska Národopisného ústavu SAV.

I napriek niektorým výhradám môžeme A. Melicherčíka jednoznačne označiť za za-

kladateľa slovenskej marxistickej etnografie i folkloristiky a s pocitom úcty a vďaky sa k nemu hlásil ako k učiteľovi.

4.

A. Melicherčík začal realizáciu nového programu výskumnou akciou, ktorá mala vniesť viac svetla do revolučných tradícií v slovenskom folklóre, zbojníckymi tradíciami. Najmä jánošíkovská legenda fungovala v predchádzajúcich obdobiach ako politikum, ktorého ozajstná revolučná podstata sa zastierala často rúškom meštianskeho romantizmu.

Melicherčík si vytýčil cieľ poukázať na príčiny a korene vzniku zbojníckej tradície vo folklóre na základe analýzy sociálnych podmienok vtedajšej feudálnej spoločnosti. Takto postavený problém nevyhnutne posunul Melicherčíkov záujem do oblastí histórie. Zberateľská akcia, ktorú zorganizoval, a séria prác k tomuto problému, a to tak historických, ktoré sa objavili neskôr i na stránkach Slovenského národopisu, ako aj čisto folkloristických, vyzdvihli vážnosť tejto problematiky a čiastočne dokazujú i jej vtedajší vedecký a kultúrno-spoločenský význam.

Jánošíkovská tradícia na Slovensku (1952), ktorú Melicherčík napísal v súlade s programom mládež marxistickej folkloristiky, odráža v plnej miere situáciu i problémy, súvisiace s presadzovaním marxistickej orientácie na začiatku päťdesiatych rokov. Melicherčíkovi sa v tejto i v ďalších prácach venovaných uvedenej problematike podarilo skutočne na úrovni *prezentovať marxistický prístup*. Práca má však niektoré nedostatky, súvisiace s neujasneným folkloristickým hľadiskom. Na niektoré poukázal už vtedy K. Fojtík v obsiahlejšej recenzii, iné sa vynorili až neskôr. Súvisí to čiastočne s koncepciou celej práce, ktorá predpokladala riešenie celého problému folklórneho vzniku a prieniku jánošíkov-

skej legendy v kontexte celej národnej kultúry. Tento veľmi náročný aspekt Melicherčík uspokojivo neuplatnil, hoci ním ukázal cestu ku komplexnému kultúrno-historickému štúdiu niektorých folklórnych javov, ktorých spoločenský dosah možno plne doceniť len v rámci historického vývinu celej národnej kultúry.

Zdá sa nám, že knižka mala neujasnenú koncepciu pri zbere folklórneho materiálu, čo autorovi sťažovalo jeho folkloristickú interpretáciu. V častiach, ktoré sú venované príčinám a podmienkam vzniku karpatského zbojníctva, je Melicherčík do istej miery závislý od prác poľského vedca W. O c h m a ň s k e h o.

Tento prvý náčrt štúdia protifeudálneho odboja však úspešne rozvíjal v ďalších prácach i sám autor ako i ďalší vedci. Postupne ako pribúdala nový historický materiál, rozšíril sa zorný uhol výskumu o historicko-porovnávací aspekt. Prehĺbili sa najmä zásluhou monografie V. G a š p a r í k o v e j o Michalovi Vdovcovi znalosti o výskyte a podmienkach existencie novšieho folklórneho materiálu a osvetlil sa súvis jánošíkovskej tradície so zbojníckou tradíciou neskorších období. Monografiá o gemerskom zbojníkovi Michalovi Vdovcovi vznikla v intenciách Melicherčíkovho prístupu, no zásluhou precízneho zhromaždenia materiálov a uplatnenia regionálneho pohľadu je osobitným prínosom pre poznanie revolučných tradícií slovenského zbojníctva, i pre poznanie samej jánošíkovskej tradície. Výskum slovenského zbojníckeho folklóru, ako odrazu revolučných ideí existujúcich v povedomí ľudových vrstiev minulých období zostal v programe slovenskej folkloristiky až do súčasnosti a nemožno ho pokladať za uzavretý. Je potešiteľné a logické, že práve táto problematika stála na prvom mieste pri formovaní marxistickej folkloristiky na Slovensku. Je príznačné, že sa touto problematikou teoreticky

podnetne zaoberal i sovietsky vedec P. G. Bogatyriov.⁷

5.

V rámci vysvetľovania revolučných tradícií v slovenskom folklóre možno sledovať myšlienku, ktorá koncepcie vychádzala z náčrtu vývinu slovenského folklóru a jeho žánrovej diferenciacie, ktorú načrtol A. Melicherčík v chrestomatii *Slovenský folklór* (1959). Išlo o zvládnutie otázky vývinu revolučných tradícií vo folklóre v celej šírke, teda bez ohraničenia záujmu len na zbojnícke tradície. Do popredia sa dostal po prvý raz v dejinách slovenskej vedy záujem o robotnícky folklór, ktorý ako odraz ideológie najrevolučnejšej spoločenskej vrstvy mal vyplniť jednu z etáp vývinu revolučných tradícií v ľudovej kultúre. Výskum ľudovej robotníckej kultúry, ktorý mal v päťdesiatych rokoch istým spôsobom vymaniť národopis z jeho úzkeho rustikálneho zamerania, sa stal jednou z úloh, ktoré poskytovali široké možnosti práve pre rozvinutie teoretickej práce na poli marxistickej etnografie. I keď náčrty štúdiá priniesli naozaj nové myšlienky i niektoré pozoruhodné výsledky, problematika potrebuje ďalší systematický výskum.

Pri aplikácii koncepcie sovietskej vedy na naše podmienky sa pozabudlo na *špeciálny charakter vývinu robotníckej triedy na Slovensku, na problémy jej sociálneho i etnického zloženia*.

Záujem o robotnícku kultúru sa spočiatku sústredil na problematiku skúmania charakteristických znakov baníckej kultúry. Cenným a mnoho napovedajúcim ko-

rektorom bola príprava a vydanie monografie *Banícka dedina Žakarovce*.

V úvode B. Filová naznačila prijateľnú koncepciu práce vo výskume ľudovej kultúry robotníckej triedy;

a) „Sledovanie najstarších foriem vzniku priemyselného proletariátu u nás.“

b) „Výskum väčších najmä mestských priemyselných centier s pevne usadenou robotníckou triedou, ktorá aj keď pochádza z dedín, trhá s nimi spojenie a vytvára si vlastný proletársky spôsob života a kultúry.“

c) „Výskum nových závodov založených v období socialistickej industrializácie Slovenska.“

Ako autorka úvodu konštatuje, že Žakarovce vyplnili prvý stupeň v zamýšľanej koncepcii. Aj keď monografiu môžeme charakterizovať ako materiálovú, nemožno obísť niektoré nové momenty, ktoré pre folkloristiku priniesla.

Spoločná práca s etnografmi jednoznačne potvrdila svoje prednosti. Predovšetkým prirodzená väzba folklóru na oblasť zvykoslavia a spoločenského života ukázala nevyhnutnosť takéhoto pracovného spojenia.

Tento jednoznačný príklon k etnografii pomohol folkloristom pochopiť závažné ekologické problémy, obohatil metodiku terénneho výskumu a otvoril folkloristike naširoko dvere k nositeľovi tradičnej ľudovej kultúry.

V štúdiách M. Kosovej a S. Burlovej nachádzame charakteristiky rozprávačských a spevných príležitostí, výstižné údaje o informátoroch a na druhej strane pokus o obsahový a formový výskum zozbieraného folklóru.

V žánrovej klasifikácii sa tu po prvý raz objavuje zaradenie rozprávania zo života (memoráty) ako samostatný druh ľudovej prózy. Iste by bolo možné z dnešných hľadísk mať výhrady k niektorým záverom. Týkajúcim sa žánrovej klasifikácie, či teo-

⁷ Napr. Der slowakische Volksbeld Jánošík in Volksdichtung und bildender Volkskunst (Hinterglasmalerei). In: Zwischen Kunstgeschichte und Volkskunde. Berlin 1960, s. 105–126.

retickým záverom, tie však súvisia s problémami zrodu novej koncepcie, a preto majú nárok na drobné omyly.

Banická dedina Žakarovce síce neukázala problematiku vzniku a vývinu robotníckeho folklóru, ako vyznieva z teoretických predsavzatí a hypotéz. Ukázala však objektívne charakter kultúry a podmienok existencie slovenského robotníctva, ktoré boli zasadené hlboko v pôvodnej pastiersko-roľníckej a v remeselníckej a bavičkej kultúre.

Robotnícky folklór, charakteristický pre druhý vytýčený stupeň výskumu, sa pokúsila odкрыť v samostatnej výskumnej akcii i v čiastkových štúdiách Ľ. D r o p p o v á. Jej niektoré závery o genéze slovenskej robotníckej piesne majú všeobecnú platnosť. Iné sa usilujú potvrdiť Melicherčíkove tézy sledovania revolučných tradícií od zbojníckej tradície cez robotnícky folklór až k partizánskemu folklóru. Toto ponímanie má však jeden podstatný nedostatok, neanalyzuje tradičný folklórny materiál v celej šírke, ale prispôsobuje jeho jednotlivé výseky, viažuce sa na isté historické udalosti, vopred vytýčenej domnienke (napr. vzťahy tzv. sluhovských, vystahovaleckých a partizánskych odbojových piesní na základe ich ideových, formálnych i funkčných príznakov sa nám javia podstatne zložitejšie).

Droppovej pokusy na úseku štúdia robotníckej piesne, ako i jej práce o jarmočnom folklóre nasvedčujú, že sa postupne podarilo odstrániť schematické romantizujúce názory na slovenský folklór. Cesty k odestetizovanému reálnemu pohľadu sa postupne otvárajú. Na program dňa sa dostáva otázka šírky predmetu bádania národopisnej vedy, a to tak smerom do minulosti, ako aj v konfrontácii so súčasnosťou.

6.

Hľadám najviac k aktivizácii teoretického myslenia u nás i v zahraničí prinútila etno-

grafov i folkloristov problematika štúdia súčasných premien na pozadí celkového vývinu ľudovej kultúry. Tejto téme sme sa už na stránkach Slovenského národopisu podrobnejšie venovali, a tak môžeme sa k nej vrátiť len niektorými zovšeobecňujúcimi poznatkami. Treba azda úvodom podčiarknuť, že v priebehu posledného desaťročia sa „súčasnosť“, ako sa obyčajne v krátkosti pracovne nazýva v odborných kruhoch zmienený komplex otázok, stala jednou zo základných úloh slovenskej folkloristiky. Jej riešenie môže priniesť zároveň najoptimálnejšie spojenie terénneho výskumu s teóriou a teóriu so súčasnou spoločenskou a kultúrnou praxou.

Od roku 1952, keď B. Barabášová nastolila problém skúmania novovznikajúcej folklórnej tvorby, až po výsledky z posledných troch rokov, sa postupne kryštalizovali, podobne ako v sovietskej vede, dozrievali názory na výskum zmien ľudovej kultúry pod vplyvom industrializácie a kolektivizácie poľnohospodárstva.

Téza historického materializmu o zmenách v nadstavbovej zložke pod vplyvom zmien v základni dávala pomerne jasnú metodologickú inštrukciu i pre skúmanie premien ľudovej kultúry v podmienkach výstavby socializmu. Úsilie čo najskôr zachytiť markantné znaky týchto zmien sa odrazilo i v prvých pokusoch o výskum družstevnej dediny, či už išlo o výskumy na východnom Slovensku alebo na Horehroní.

Čiastočne sa pritom podcenila procesualnosť týchto premien, nezávažila sa potreba časového odstupu od aktuálnej udalosti, aby začatý proces individuálnej tvorby vykryštalizoval ich postupnou folklorizáciou.

Okrem toho materiály i inštrukcia, obsiahnutá v článku B. Barabášovej, nabádala zbierať materiály, ktoré ani formou ani obsahom nijako nesúviseli s predchá-

dzajúcimi etapami vývinu folklórnych tradícií na Slovensku. Na program dňa sa nevyhnutne musela dostať otázka, akým spôsobom sa národopisná veda vyrovná s výskumom „súčasnosti“ a čo všetko bude musieť vziať do úvahy, aby rozšírila vlastný predmet a dala v týchto súvislostiach jasnú metodickú smernicu.

Problematika súčasnosti, hoci sa dostala veľmi včas na program dňa, sa riešila po etapách, skoro vždy v závislosti od výsledkov konkrétneho terénneho výskumu.

Hodnotením názorov i podieľom jednotlivých bádateľov na riešení tejto problematiky sme sa už na stránkach Slovenského národopisu podrobne zaoberali. Teraz nám pôjde len o zhrnutie významu riešenia tejto problematiky na pozadí celkového vývinu štúdia slovenského folklóru.

Za prvú etapu môžeme považovať výsledky, dosiahnuté pri výskume ľudovej piesne s družstevnou tematikou, kde sa vyriešili niektoré problémy novovznikajúcej tvorby. Cenné sú najmä závery S. Burlasovej o postupnej folklorizácii tzv. nových piesní, o inovačných tendenciách tradičných piesní i o potrebe odlišnej metodiky výskumu.

Začiatok druhej etapy je úzko zviazaný s ostrou, ale plodnou diskusiou na filozoficko-metodologickom seminári v roku 1966, kde vystúpili s čiastkovými výsledkami svojich výskumov, popri S. Burlasovej i E. Droppová a M. Leščák. Tu najmä folkloristi sa pokúsili formovať pomerne jednotne nový komplexnejší pohľad na výskum súčasných premien vo folklóre.

Namiesto jednostranného výskumu vznikajúcich prvkov, ktoré by mohli potenciálne ovplyvniť ďalší vývoj folklórnej tradície, žiadali viac sa sústreďiť na výskum súčasného stavu folklóru, t. j. zistiť, čo v súčasnom období vývoja folklórnej tradície žije, aký je stupeň rozšírenosti týchto

javov a aké funkcie ony v súčasnosti spĺňajú. Dôležitou požiadavkou, ktorá dodnes zostala bez adekvátnej a všestrannej odpovede, je požiadavka určiť vzájomný pomer životnosti jednotlivých folklórnych žánrov a druhov i vzťah folklórnej tradície k iným oblastiam národnej kultúry.

Takto sformulovaný program, ktorý predpokladal osvetlenie súčasného vývinu folklórnej tradície ako celku a ktorý vychádza z dialektickej jednoty tradície a inovácie folklóru, ako sprievodného znaku jeho vývinových zákonitostí, upútal pozornosť viacerých folkloristov a stal sa jedným z nosných problémov, s ktorými sa folkloristika vysporadúvala v posledných desiatich rokoch.

Tretia etapa začala v príprave na VII. slavistický kongres vo Varšave, i v súvislosti s novými vedeckovýskumnými úlohami, ktoré vytyčoval štátny plán základného výskumu na roky 1971–1975. Táto etapa sa vyznačuje aktívnou účasťou prevažnej väčšiny folkloristov na riešení aktuálnych otázok výskumu ľudovej kultúry v kontexte kultúrneho organizmu socialistického Československa. Rešpektovali sa hlavne dve požiadavky: zvýšenie podielu teoretickej práce v tejto oblasti a aktívnejší prístup k riešeniu aktuálnych spoločenských potrieb, t. j. uplatnenie vedeckých poznatkov v konkrétnej podobe v súčasnej kultúrnej praxi.

Ukázali sa zároveň bohatšie možnosti k výmene skúseností s folkloristikou českou a v ďalších socialistických krajinách. Filozoficko-metodologický seminár *Folklór a súčasnosť*, usporiadaný v roku 1971 v Modre-Harmónii, významne prispel k spresneniu teoretických otázok i k integrácii názorov na základné problémové ohnisko medzi slovenskými a českými folkloristami, a to i napriek tomu, že sa nevytratil tvorivý diskusný duch, príznačný pre tento významný tematický okruh.

Objavili sa nové problémy i nové prístupy k ich riešeniu. Príspevky publikované v Slovenskom národopise sú svedectvom o širokom zábere i vysokej kvalitatívnej úrovni práce folkloristov na danej téme (S. Burlasová, S. Dúžek, V. Gašparíková, M. Kosová, M. Leščák, J. Michálek, A. Sulitka, S. Švehlák).

Sympatickou črtou seminára bolo, že väčšina účastníkov koncipovala svoje príspevky na základe vlastných výskumných materiálov, no dokázala podstatnejšie teoreticky zovšeobecniť vlastné skúsenosti.

Tu sa v niektorých príspevkoch, ale najmä v diskusii ukázala potreba sledovať druhú existenciu folklóru v súčasných podmienkach vývinu socialistickej kultúry. Znovu sa poukázalo na nevyriešené problémy polofolklórnej a polofudovej tvorby a znovu sa nastolila otázka adekvátnosti metodiky terénneho výskumu pri výskume súčasnej vývinovej etapy folklóru.

Z metodologického hľadiska bolo dôležitým krokom poukázať na špecifickosť synchrónneho a diachrónneho výskumu a na isté zákonitosti, ktoré umožňujú uchopiť súčasný stav folklórnej tradície ako dynamicky sa rozvíjajúci systém, pričom bol dôležitý poukaz na potrebu analýzy súčasného mikrovývinu a jeho dialektickú spätosť s predchádzajúcimi makrovývinovými fázami. Tento moment ako aj jednoznačné zvýraznenie úlohy nositeľov folklórnej tradície a ich tvorivých aktivít naznačili cesty k modernejšiemu, dôsledne marxistickému riešeniu problémov okolo funkcie a miesta folklóru v súčasnej socialistickej kultúre. O úspech podujatia i diskusie sa zaslúžili i prizvaní hostia (K. V. Čistov, J. Burszta, T. Živkov).

Mnohé námety, objavujúce sa v diskusii seminára, využili vo svojich príspevkoch účastníci konferencie *Premeny ľudovej kultúry v ČSSR (1972, Smolenice)* vo folkloristickej sekcii rokovania konferencie.

Objavili sa tu otázky poetiky a estetiky folklóru v súčasnosti, otázky vzťahov literatúry a folklóru, problémy typológie a pod., teda prešlo sa k riešeniu jednotlivých špecifických problémových okruhov, ktoré zároveň naznačili vlastnú bohatú perspektívu výskumu na tomto poli. Príspevky, pripravené na VII. slavistický kongres, aj príspevky publikované na stránkach Slovenského národopisu, či ďalšie nachádzajúce sa v tlači, ktoré uvádzame v bibliografii, predstavujú zaujímavý vklad do pokladnice folkloristickej práce v ČSSR.

Cenná je pomoc i podpora českých folkloristov i sovietskych vedcov, najmä K. V. Čistova a V. Je. Guseva, ktorí v mnohom vedeli oceniť i kriticky analyzovať náš prístup k náročne nastolenému programu.

Pri hodnotení takejto významnej oblasti neobídeme ani nedostatky. Jedným z najväznejších nedostatkov bola nedostatočná koordinácia terénneho výskumu v danej úlohe, nedostatočne sa vždy využívali pri práci v teréne novšie teoretické i metodické poznatky. Príčinu tohto stavu vidíme v tom, že sa záujem o túto problematiku vyvíjal živelné, na základe poznatkov z výskumov sledujúcich iné ciele.

Celý výskumný úsek však trpel nedostatkom pracovníkov a len posledné dva roky ukázali nové možnosti odstránenia týchto nedostatkov príchodom a výchovou mladých vedeckých pracovníkov.

Druhým vážnejším nedostatkom je nedostatočná spätosť etnografického a folkloristického výskumu, a to najmä v teoretickej oblasti. V tomto smere sa, žiaľ, ustúpilo od pozícií, ktoré ukázali prvé výsledky i prvé koncepčné náčrty v začiatkoch päťdesiatych rokov.

7.

Vysvetlenie úlohy a miesta folklóru v súčasnej socialistickej kultúre musí vychá-

dzať zo súčasných podmienok, v ktorých sa folklórna tradícia mení, zaniká, či asimiluje do nových podôb. Roky od vzniku marxistickej folkloristiky prenášali so sebou i dilemu v podobe miery účasti folkloristiky pri formovaní umele pestovaných umeleckých či akoby umeleckých foriem v podmienkach ľudovej umeleckej činnosti. Išlo o obrovské hnutie oživovať a presádzať folklór do systému amatérskej a profesionálnej umeleckej činnosti.

Vznik profesionálnych a amatérskych súborov, ich spoločenská i umelecká preferencia a masovosť záujmu o tento druh umenia v masovokomunikačných prostriedkoch vytvorili v kultúrnej verejnosti zdanie, že ide o renesanciu autentického folklórnej tradície. Folkloristika nemala vedecký potenciál na vysvetľovanie rozdielov medzi autentickým folklórom a jeho štylizovanými podobami. Za folklór sa pokladalo všetko, čo malo príbuzné znaky s pôvodnou folklórnou tvorbou, ale, žiaľ, i to, čo sa samo za folklór vyhlasovalo.

Folkloristika sa teda nedostala k úlohe „mentora“, ale ani k úlohe „usporiadateľa“. Pripomienky, či kritické hlasy folkloristiky boli veľmi zriedkavé a nemali potrebný spoločenský dosah. Až polemika na stránkach Kultúrneho života okolo článku V. M i n á ě a o „presile folklóru“ oživila záujem folkloristov i kultúrnych pracovníkov, no oživila ho v čase (1957—1958), keď vlna folklorizmu, ako sa teraz obyčajne nazýva uplatňovanie folklóru v umelých podmienkach existencie, začala opadávať, a to jednak pre nástup nových foriem socialistického umenia a kultúry, jednak pochopiteľne i pre umeleckú a koncepcnú stagnáciu samého hnutia. I napriek výhradám proti niektorým formám zneužívania folklóru, mala spomenutá vlna viaceré momenty, ktoré folkloristika musela zaregistrovať. Išlo najmä o rozkolísanie vkusových noriem vidieckeho obyvateľstva,

zmeny v repertoári, niektoré prvky unifikácie folklóru. V súvislosti s odsúdením negatívnych črt vtedajšieho folklorizmu nepriamo utrpela i spoločenská prestíž disciplíny.

Od polovice šesťdesiatych rokov sa začali objavovať príznaky novej konjunktúry štylizovaného folklóru, ktorú úspešne zachytili a začali usmerňovať najmä etnomuzikológovia. Tento aktívny prístup umožnili najmä bohaté znalosti autentického materiálu i odvaha suplovať úlohu umeleckých a organizačných pracovníkov pri inscenovaní folklóru.

Postupne sa ustálila koncepcia folklórnych festivalov, kde domovské právo našli nositelia autentického folklóru, kvalitatívne zlomy nastali i v práci rozhlasu, čiastočne televízie. Problematika zaujala folkloristov nielen v organizačnom, umeleckom a osvetlovom smere, ale priblížila sa i vedeckej činnosti.

Výsledkom boli viaceré odborné články, vystúpenia na seminároch a zlomovým momentom bolo usporiadanie konferencie *Folklór a scéna* (1973). Nastolené problémy prinútili pozmeniť koncepciu vedeckovýskumnej činnosti, viac ju priblížiť praxi.⁸

Tak sa v súčasnosti začala *formovať samostatná výskumná úloha, ktorá by mala osvetliť z folkloristického aspektu miesto a význam folklorizmu pri formovaní socialistickej kultúry*. I keď výsledky z hľadiska vedeckého spracovávanía pertraktovanej problematiky nie sú bohaté, venujeme tomuto problému tieto riadky hlavne preto, aby sme vyzdvihli aktívne spoločenské angažovanie sa slovesných a hudobných folkloristov a etnografov, ktorého výsledky tvoria už v súčasnosti trvalé hodnoty socia-

⁸ Tomuto podujatiu predchádzal III. Etnomuzikologický seminár v Smoleničiach, venovaný tejto téme. O všetkých podujatiach sú podrobné správy v čas. Slovenský národopis. Podrobnejšie o folklorizme píše S. Švehlák.

listickej kultúry. Okruh pracovníkov v tejto oblasti (K. Ondrejka, S. Dúžek, O. Elschek, L. Leng, S. Šveblák, V. Nosáľová, J. Palíčková, O. Danglová, M. Leščák a ďalší) položil most od teórie k súčasnej spoločenskej praxi i od praxe k teórii.

8.

Nevedno prečo sa dával výskum ústnej slovesnosti do súvislosti s profifašistickou tematikou, v krátkosti výstižne nazývaný tiež „partizánskym folklórom“, v začiatkoch čiastočne do súvislosti s výskumom súčasného stavu folklóru. Je pravda, že istým spôsobom tam patrí tým, že tvorí neodmysliteľnú súčasť štruktúry folklórnej tradície v súčasnosti, no z hľadiska genézy a vývinu predsa len tvorí samostatnú oblasť výskumu. Pri zrode myšlienky systematického zbierania a štúdia ústnej slovesnej tvorby, viažúcej sa na udalosti druhej svetovej vojny, stál A. Melicherčík.

Hneď po skoučení vojny v Národopisnom zborníku MŠ A. Melicherčík publikuje poznámku o výskyte piesní s partizánskou tematikou a upozorňuje na perspektívy výskumu partizánskeho folklóru. Melicherčík, ako sme už naznačili, sa predtým venoval štúdiu jánošíkovej tradície, čo v jeho koncepcii výskumu revolučných tradícií malo tvoriť východiskový bod, o ktorý sa mala folkloristika opierať i pri ďalších výskumných akciách. Istou devízou pri usmerňovaní a organizovaní výskumnej práce s partizánskou tematikou mali byť skúsenosti z jánošíkovej akcie. Melicherčík pochopil, že je nevyhnutný istý časový odstup od historických udalostí s takým dosahom na vedomie i psychiku ľudí, akým bolo Slovenské národné povstanie.

Vedel, že *proces folklorizácie musí pokročiť aspoň do štúdia, keď sa začnú črtat kontúry cykličačných tendencií*, keď bude možné zachytiť známkou typizácie charak-

terov, keď sa aspoň trochu ustáli v lokálnych a regionálnych pomeroch štruktúra repertoáru partizánskeho folklóru.

Tak sa pätnásť rokov od Slovenského národného povstania začala výskumná akcia, ktorá, čo sa týka rozsahu, nemá v slovenskej folkloristike obdobu. Melicherčík svoju pozornosť zameriaval vtedy predovšetkým na centrá povstaleckých udalostí, kde predpokladal najviac materiálu, a teda i najvyšší stupeň jeho folklorizácie. Jeho pozornosť sa sústreďovala čoraz viac na prozaický materiál, pretože výskum piesní dlho neprinášal želané výsledky. Okrem toho k štúdiu partizánskej piesne už bol podľa Melicherčíka základný materiál známy vydaním zbierky *Bojom šumeli lesy*... (Osvetový ústav, 1959).

Pre slovesnú folkloristiku bola táto akcia novátorskou a v začiatkoch vzbudzovala i pochybnosti o jej folkloristickom charaktere. Príčiny týchto rozpakov sú celkom zrejmé. Išlo po prvý raz o materiál, s ktorým folkloristika predtým nenarábala, nedal sa vtesnať do známej sústavy žánrov, nezodpovedal motívickou a sujetovou skladbou starším vrstvám folklórnej prozaickej tradície, nemal vlastnú ustálenú poetiku.

Odpovede na tieto otázky dala čiastočne štúdia A. Melicherčíka *Boj proti fašizmu za Slovenského národného povstania v ústnom podaní slovenského ľudu* (1963), ktorá mala vyslovene programový charakter a pomerne jednoznačne a zrozumiteľne ukázala ciele a možnosti, ktoré poskytuje takýto výskum. Autor sa vyjadruje tak k ideovo-tematickému doznievaniu partizánskeho folklóru, ako aj k jeho osobitým umeleckým črtám. V štúdiu nachádzame prvé zovšeobecnenie materiálu, zozbieraného v oblasti Banskej Bystrice, Prievidze a Bánoviec. V roku 1964, teda z príležitosti 20. výročia SNP, vychádza monotematické číslo Slovenského

národopisu venované partizánskemu folklóru (autori príspevkov J. Michálek, S. Švehlák, L. Droppová), ktoré dopĺňajú dve štúdie, zaoberajúce sa Povstaním z iných aspektov (A. Kostková, S. Kovačevičová).

Spomenutí autori, najmä cez interpretáciu novších materiálov, prehlbujú pohľad na skúmanú problematiku, objavujú jej spätosť s tradičnou folklórnou tvorbou, a to najmä pri partizánskych piesňach. *Treba podčiarknuť, že pri spracovávaní tejto problematiky boli do veľkej miery vodídlom výsledky dosiahnuté sovietskou vedou.*

V súčasnosti možno označiť sovietskeho folkloristu V. Je. Guseva za spolupracovníka nášho výskumu tejto problematiky, najmä jeho hodnotením výsledkov i konkrétnou účasťou pri riešení niektorých problémov. Máme tu na mysli jeho účasť na filozoficko-metodologickom seminári, venovanom partizánskemu folklóru (1971), ktorého výsledky predstavujú kvalitatívne podstatne vyšší stupeň pre analýzu skúmanej problematiky a boli východiskom ďalšej etapy intenzívneho spracúvania a interpretácie bohatého nazhromaždeného materiálu. Práve na tomto seminári podnietil realizáciu myšlienky vydania samostatnej monografie, ktorá by priblížila širšej verejnosti výsledky dlhoročnej systematickej práce slovenských národopiscov na tomto úseku výskumu.

Seminár konfrontoval rôzne analytické pohľady na partizánsky folklór, upozornil na dovtedy neznámy materiál, ale najmä uplatnili sa tu v plnej miere odborné folkloristické stanoviská, osvetlila sa napr. vnútorná diferenciácia partizánskych piesní, nastolil sa problém vzťahu ich funkčnosti k estetickému hodnote, upresnilo sa miesto partizánskeho folklóru v štruktúre slovenského folklóru a pod.

Autori príspevkov publikovaných v samostatnom čísle Slovenského národopisu (1971): J. Michálek, S. Burlasová, L. Drop-

pová, V. Je. Gusev, O. Sirovátka, S. Švehlák ukázali obrovské možnosti folkloristiky pri skúmaní hodnotnej problematiky.

Bolo možné s uspokojením konštatovať, že takejto súvaha predchádzala systematická zberateľská práca a postupne sa objavovali kvalitnejšie štúdie a samostatné práce.

Rozhodujúci podiel na priebežnom spracovávaní prozaického folklóru s tematikou SNP má J. M i c h á l e k. Po smrti A. Melicherčíka sa stal tak organizačným, ako i vedeckým garantom rozbehnutej akcie. Zvláštny vklad predstavujú jeho vedecké práce venované prozaickému folklóru s tematikou SNP. Michálek sa uvedenému problému venoval priebežne a osvetlil ho v jednotlivých čiastkových štúdiách, no komplexnejšie v samostatnej publikácii. Publikácia *Spomienkové rozprávanie s historickou tematikou (1971)*, predstavuje z viacerých prích osobitný príspevok k riešeniu aktuálnych problémov slovenskej folkloristiky. Autor tu na základe bohatých výskumov z okolia Brezovej pod Bradlom a Myjavy skúma odraz historických udalostí v spomienkovom rozprávaní a hľadá vzťah medzi ohlasmi na husitské výboje, povstanie z mesošesťdesiaty roka, na udalosti z prvej i druhej svetovej vojny, pričom práve SNP venuje zvláštnu pozornosť. Takýto prístup umožňuje autorovi robiť závery o charakteristických vlastnostiach rozprávania s historickou tematikou, o budovaní obrazu ľudového hrdinu, o pomere v kolektívnom a individuálnom vnímaní historickej udalosti, o životnosti jednotlivých tematických okruhov v súčasnosti a pod.

Tu sa znovu objavujú závery o pomere tohto typu folklórneho rozprávania k historickým udalostiam. Bolo len na škodu, že sa v súvislosti s výskumom partizánskeho folklóru trochu pozabudlo v začiatkoch na teoretické objasnenie problematiky memorátu, ktorá sa vtedy rozpracovávala

v zahraničnej folkloristike. ba ani otázka vzťahu historickej skutočnosti a jej odrazu vo folklórnom podaní nenašla u nás predtým širšie objasnenie, hoci tak jánošíkovská tradícia, ako aj partizánsky folklór si jej riešenie priamo vynuovali. Mohli by sme vypočítať i ďalšie nevyužitú možnosti, ktoré pre folkloristickú teóriu prinášala bohatá terénna prax. Mnohé otázky sa dostali do popredia až v posledných rokoch, čo iste súvisí s dozrievaním tejto vednej disciplíny, i jej väčšej orientácie na vedecké dianie v zahraničí, ďalšie aj iné otázky čakajú na svoj čas i riešiteľov.

Zintenzívnenie záujmu o tvorbu, viažúcu sa k SNP v posledných piatich rokoch, je dôkazom citlivého prístupu slovenského národopisu k aktuálnym spoločenským potrebám. Zvlášť treba oceniť, že reakcia na spoločenský dopyt nevychádza z jednorazovej akcie, ale že je výsledkom dlhodobej koncepcie a s ňou spojených výskumných výsledkov.

Svedectvom tohto tvrdenia je publikácia *Slovenské národné povstanie v ľudovej tvorbe* (S. Burlasová, B. Filová, S. Kovačevićová, J. Michálek, J. Šolc), ktorá je prvým pokusom o ucelený obraz na ľudovú tvorbu o udalostiach pred tridsiatimi rokmi a séria štúdií, uverejnených na stránkach Slovenského národopisu (1974, č. 4), či iných odborných časopisov, ktoré dokumentujú spoločenský a odborný zástoj súčasného slovenského folklóru ako celku. Posledný filozoficko-metodologický seminár venovaný tejto problematike naznačil perspektívy ďalšieho skúmania ľudovej tvorby, viažúcej sa k SNP.⁹

⁹ V tlači sú i štúdie BURLASOVEJ, S.: *Pieseň o práci a bojoch* a GASPARÍKOVEJ, V.: *Rozprávania o Povstaní v kontexte ľudovej prózy*; v publ. *Zo života a bojov ľudu uhrovej doliny* (v tlači).

9.

Jednou z najdôležitejších úloh národopisu je porovnávacie štúdium ľudových kultúr alebo presnejšie štúdium typológie kultúry, ktoré sa bez komparatívneho aspektu nemôže zaobiť. Jeho cieľom by malo byť spoznanie typologicky zhodných a odlišných znakov vlastnej kultúry v širšom kultúrnom kontexte. Ide o úlohu veľmi náročnú.

O jej aktuálnosti a náročnosti svedčí to, že prakticky v celých dejinách záujmu o folklór tvorila akúsi kostru folkloristickej práce, no v každej etape i napriek kvantite vykonanej práce bola podrobovaná kritike. U nás i napriek tradíciám, ktoré vybudovala vyspelá česká folkloristika, sa táto orientácia v slovenskej folkloristike povojnového obdobia ujala okrajovo. Zdá sa, že na škodu vývinu vlastnej vednej disciplíny, ktorá mohla v mnohom spresniť iné smery výskumu priamo zdanlivo síce nesúvisiace s porovnávacím štúdiom, no jednako vytvárajúce podklad pre určenie základných typologických znakov slovenskej ľudovej kultúry.

Postavenie solidných základov pre typologické štúdium predpokladá neobyčajne zodpovednú teoretickú prípravu. Typologické štúdium v súčasnosti prekračuje rámec úzko vymedzený danou disciplínou a predpokladá všestrannejšiu kultúrologickú orientáciu.

Veď len samo kritické zhodnotenie práce vykonanej vo folkloristike z pozitivistických pozícií nie je jednoduché, najmä ak chceme odbírať nesprávny metodologický nános a spod jeho trosiek povytáňovať zlomky majúce trvalejšiu hodnotu.

Možno prílišná náročnosť, možno perovinutá práca na iných úsekoch štúdia, možno kritické hlasy, odsudzujúce pozitivistickú komparatistiku spôsobili, že tento významný úsek štúdia zostal veľku veľmi málo využitý.

Pokusy o historicko-porovnávacie pohľady samozrejme existujú a možno sa s nimi stretnúť v rôznych súvislostiach, no ony same osebe nemôžu zastúpiť špeciálne komparatívne štúdium.

Najbližšie sa k takémuto zameraniu dostal J. K o m o r o v s k ý. Jeho práca *Kráľ Matej Korvín v ľudovej prozaickej tradícii* (1957) je nesporným prínosom pre formovanie sa novšieho porovnávacieho štúdia, ktoré je postavené na marxistických základoch: Dôraz na vykreslenie historických podmienok vzniku a vývinu matiašovských tradícií, poukaz na ich triedny antagonizmus i zdôraznenie tvorivých síl ľudových vrstiev, to sú momenty, ktoré charakterizujú Komorovského prístup k spracovávanej problematike.

Komorovský zostal porovnávaciemu aspektu štúdia verný, o čom svedčia ďalšie jeho štúdie i najnovšia pripravená práca o slovanskej svadbe, ktorá je v rukopise a nemohli sme ju zatiaľ preštudovať.

Porovnávací aspekt uplatnil v súvislosti s rozpracovaním otázok zbojníckej tradície i A. M e l i c h e r č í k, najmä poukazom na vzťahy slovenskej a ukrajinskej zbojníckej tradície vo folklóre. Tu však ide o odlišnejšiu formu porovnávacieho štúdia, ktorú by sme mohli v súlade s V. G a š p a r í k o v o u označiť ako štúdium interetnických vzťahov.

Sám termín nás upozorňuje, že ide o formu, ktorá nepredpokladá komplexné riešenie kultúrno-typologických otázok, ale má za cieľ skúmať procesy, prebiehajúce v oblastiach stretávania sa kultúr rozdielnej etnickej proveniencie.

Táto pomerne široká oblasť výskumu by mala osvetliť formy výmeny kultúrnych hodnôt, špecifickosť vývinu kultúry v kontaktných zónach a jej podiel na etnogenetických procesoch. Tieto momenty vystúpili do popredia najmä pri štúdiu kultúry v oblasti Karpát.

Nie je našou úlohou objasňovať význam kolonizačného prúdenia v karpatskej oblasti pre poznávanie etnogenetických procesov, ani pre hodnotenie jeho kultúrnych vplyvov. Ide nám o podčiarknutie významu, ktorý takéto štúdium má pre poznanie vzájomných kultúrnych vzťahov medzi národmi, žijúcimi v tejto oblasti, ktoré sa špecifickým spôsobom premietli do štruktúry ich hudobného, tanečného a slovesného folklóru.

V slovesnej folkloristike sa dostalo najviac pozornosti štúdiu spomenutých zbojníckych tradícií, a to najmä vo folklórnej próze. Zo slovenských folkloristov sa týmto problémom v posledných rokoch systematickejšie venuje V. G a š p a r í k o v á. Voľne by sme tu mohli zaradiť i štúdium povestí s protitureckou tematikou (M. K o s o v á).

Sústredíme sa teraz na problematiku, ktorá bezprostredne súvisí s porovnávacím štúdiom, resp. vytvára preň predpoklady. Ide o katalogizačné práce. Slovenská folkloristika zdedila z minulých období monumentálnu prácu J. P o l í v k u *Súpis slovenských rozprávok* (1923–1931). Práca, poznačená pozitivistickou koncepciou postupne prestala plniť niektoré svoje vedecké i praktické funkcie. Okrem spomenutých metodologických nedostatkov, okrem úzkeho slavistického chápania, okrem nepresnosti a nekompletnosti, ktorá je však v takýchto prípadoch pochopiteľná, má jeden zvlášť bohatý nedostatok: J. P o l í v k a (podobne ako V. Tille) spracoval totiž *Súpis* na základe svojej vlastnej koncepcie, ktorá, ako sa časom ukázalo, prestala korešpondovať s medzinárodnou typovou tematikou, vychádzajúcou z A. Aarneho. Tým sa používanie *Súpisu* veľmi sťažilo. Aby existujúci slovenský fond folklórnej prózy mohol byť k dispozícii pre porovnávacie štúdium, bolo potrebné doplniť P o l í v k o v *Súpis* a usporiadať ho podľa medzi-

národne uznávaného systému A. Aarneho a S. Thompsona. Túto prácu s úspechom zvládla V. G a š p a r í k o v á, ktorá navyše v rozsiahlych porovnávacích komentároch a rozsiahlej štúdií k *Slovenským rozprávkam I—IV* (Wollmanovská akcia), priblížila obraz o mieste novšie zozbieranej slovenskej folklórnej prózy v širších kultúrnych kontextoch, objasnila najmä vzťahy k folklórnej próze susedných národov.

Ak pripočítame k tejto práci počiatky budovania archívu slovenských rozprávok, môžeme konštatovať, že sa položili základy budovania slovenskej porovnávacej folkloristiky.

Záslužnou prácou, ktorú v týchto súvislostiach nemôžeme obísť, je vybudovanie archívu slovenských ľudových balád a príprava katalógu, ktorý by mal byť súčasťou európsky koordinovanej katalogizačnej akcie. Je pravda, že sa práca na príprave druhej etapy spomalila pre riešenie spoločensky dôležitejších úloh, no i tak objem vykonanej práce dáva záruku, že popri katalógoch susedných národov vyjde i slovenský katalóg (autorský kolektív: S. Burlasová, M. Kosová, S. Švehlák).

Samostatnú pozornosť si zasluhuje vybudovanie archívu príslovných výrokov (130 000 jednotiek) a na jeho základe vydanie syntetickej práce o slovenských prísloviach a príslovných výrokoch (prácu vedie M. Kosová).

Koncepcia budovania archívu vychádza nielen z bázy slovesného folklóru, ale zo zistenia z fondu prísloví a ustálených slovných zvrátov tak folklórnej, ako aj literárnej proveniencie. Takto budovaný archív bude optimálnym východiskom pre štúdium príslovných výrokov a ustálených zvrátov pre celú oblasť slovesnej kultúry.

Reprezentatívnosť výberu excerptovaných diel a prameňov zaručuje možnosti objektívne posúdiť vzťahy uplatnenia príslovných výrokov v ústnej a literárnej tvor-

be, ich funkciu v jednotlivých folklórnych a literárnych žánroch, vývin ich výrazovej a významovej zložky, ako i výskyt a frekvenciu v tom-ktorom období.

Počiatkové práce sa vykonali na poli archívácie a katalogizácie ľudového divadla (D. Luther). Aj o týchto prácach, ktoré tvoria spolu s terénnym výskumom nevyhnutný základ súčasnej koncepcie slovenskej folkloristiky, sú obsiahnejšie správy z pier najpovolanejších pracovníkov.

Výraznejšie presadenie historicko-porovnávacieho aspektu je jednou z vážnych úloh slovenskej folkloristiky do budúcnosti.

V tomto smere môže byť vzácnou metodickou skúsenosťou účasť na príprave a realizácii projektu *Etnografia Slovanov*, kde slovenský folklór spracováva M. Kosová. 2

10.

Zvláštnou príležitosťou pre skúmanie interetnických vzťahov je štúdium ľudovej kultúry v prostredí enkláv.

Poskytuje veľmi zaujímavé možnosti pre skúmanie archaických črt pôvodnej kultúry v inoetnickom prostredí, a to nielen z hľadiska skúmania podmienok a príčin jej pretrvávania a stabilizácie, či na druhej strane jej akulturačných a asimilačných tendencií, ale i pre porovnávacie štúdium vývinu obdobného archetypu v odlišnej ekosfére. Táto komparácia by však nemala mať za cieľ mechanicky zratúvať spoločné a diferenciatívne prvky domácej regionálnej kultúry, a kultúry vytvorenej v prostredí enkláv, ale by mala ukázať rozdielnosť funkcie oboch v rozdielnych podmienkach existujúcich štruktúr. Takáto problematika predpokladá silný príklon folkloristickej práce k etnografií a sociálnej psychológii.

Terénne výskumy, z ktorých vzišlo niekoľko čiastkových, zväčša materiálových

štúdií (S. Burlasová, V. Gašparíková, S. Švehlák, R. Žatko), ale i sám materiál ukazuje, že práve v tomto teréne a v týchto podmienkach sa môžeme dozvedieť o infraštruktúrnych zákutiach kultúry možno viac ako v domácom prostredí.

Pozornosť, ktorá sa venovala Slovákom žijúcim v Maďarsku, Juhoslávii, Rumunsku a Bulharsku, napomohla utvoriť si obraz o ich kultúre, otvorila mnohé problémy, nedáva však v mnohom ohľade pocit uspokojenia.

Je potešiteľné, že sa postupne dosiahla koordinácia výskumu s inými vednými disciplínami a začína sa znovu čítať spolupráca s etnografmi a folkloristami krajín, v ktorých slovenské enklávy pôsobia ako súčasť ich kultúrneho organizmu. Takéto paralelné komplementárne pohľady na danú tematiku môžu byť zárukou nezáujatej, objektívnej analýzy. Na tomto úseku chýba monografická práca, ktorá by nadväzovala na obdobné publikácie v oblasti výskumu histórie, etnografie a jazykovedy. Bolo by užitočné pripraviť takúto prácu v spolupráci s etnomuzikológiou a využiť tak bohatý piesňový materiál, zhromažďovaný v povojnovom období domácimi nadšencami i odborníkmi. Cenné poznatky môže priniesť i výskum repatriantov.

11.

V predchádzajúcich častiach sme sa usilovali upozorniť na problematiku, ktorá je bezprostredne inšpirovaná programom, realizovaným v období od nástupu marxistickej metodológie do našich vedných disciplín. Vyzdvihli sme tu okruhy spracovávaných problémov, v ktorých sa tento program najviac priblížil potrebám socialistickej spoločnosti a v ktorých sa odráža zároveň jeho ideologická zrelosť.

Výber uvedených problémov i spôsob ich spracovania naznačili rozdiel v prístu-

pe k predmetu folkloristického výskumu oproti predchádzajúcim etapám vývinu slovenskej národopisnej vedy. Zostala však ďalšia oblasť výskumu, ktorá má nadväznosť na predchádzajúce obdobia vývinu folkloristiky.

Ide o objasňovanie celého komplexu otázok vývinu slovenského folklóru v starších obdobiach, jeho žánrovej a druhovej skladby, jeho funkcie a postavenia, najmä v kultúre feudálnej a kapitalistickej spoločnosti. Mnohé z predchádzajúcich častí našej štúdie je organickou súčasťou, vyplývajúcou z takto formulovanej úlohy. V týchto intenciách sa pohybovala i druhá časť folkloristického výskumu, ktorá sa vykonávala paralelne s výskumom najnovších vývinových etáp folklóru, súvisiacich s aktuálnymi zmenami vo vývine a štruktúre našej spoločnosti a kultúry po roku 1945. Tu sa marxistický prístup k výskumu a riešeniu problémov prejavil v uplatnení niekoľkých základných aspektov. Oproti buržoáznej etnografii a folkloristike sa zdôraznil *triedny charakter ľudovej kultúry*. Pokiaľ sa buržoázna folkloristika v uplynulých obdobiach usilovala zakryť hlboký ideový obsah folklóru, vychádzajúci zo sociálneho postavenia jeho tvorcov a nositeľov, marxistický prístup predpokladal objektívne zhodnotenie tvorivého prínosu ľudových vrstiev, vychádzajúceho z ich spoločenskej praxe, ktorá našla svoj výraz v ich osobitnom svetonázore, etike a umení.

V našich podmienkach to znamenalo podať základný obraz o slovenskom folklóre v minulosti na základe uplatnenia dialektického a historického prístupu v interpretácii jednotlivých skúmaných javov.

Predchádzajúce obdobia poznávania slovenského folklóru síce priniesli cenné poznatky, no zväčša išlo o konštatujúce opisy v teréne objavených archaických javov bez adekvátnych teoretických záverov, ktor

nevedli k syntetickému poznaniu slovenskej ľudovej kultúry. Prvý serióznejší pokus o takýto výklad urobil až v r. 1942 A. Melicherčík v *Slovenskej vlastivede*.

Rozvoj národopisu na profesionálnej báze v rokoch päťdesiatych a šesťdesiatych je poznačený úsilím dohnať nedostatky a zakryť veľké medzery v poznávaní slovenskej ľudovej kultúry, zveľadiť dedičstvo už predchádzajúcich období. Búrliový rozmach našej spoločnosti po roku 1945, industrializácia, stúpajúca úroveň vzdelania, zmenené podmienky v poľnohospodárstve a celý rad ďalších známych ekonomických a kultúrnych faktorov vytlačali tradičné formy ľudovej kultúry a nahrádzali ich formami zodpovedajúcimi zvýšeným potrebám a požiadavkám.

Slovensko, vzhľadom na špecifické podmienky kultúrneho a politického vývinu, si uchovalo veľmi pestrú štruktúru svojej tradičnej kultúry, jej poznávanie bolo v mnohom kľúčom k vysvetleniu zložitých kultúrnych vzťahov v karpatskej kotline a v podunajskej oblasti.

Lokálna a regionálna rozmanitosť ľudovej kultúry na našom území bola závislá od geografických, politických, historických, etnických a sociálnych faktorov, kládla veľké nároky na získavanie reprezentatívnejšieho pohľadu na jednotlivé formy ľudovej kultúry. Navyše sám fakt, že v minulosti bola ľudová kultúra nositeľom a nehováateľom najzákladnejších čŕt národnej kultúry, a mala významný podiel i pri formovaní socialistickej kultúry, kládol na národopis veľkú zodpovednosť.

Ťažisko vedeckej práce sa prenieslo do systematického terénneho zberu a vydávania základného materiálu, ako nevyhnutného predpokladu pre budovanie syntetického obrazu slovenskej ľudovej kultúry. Táto etapa zákonite zblížila folkloristiku, ktorá bola v predchádzajúcich obdobiach viac zá-

vislá od literárnej vedy a histórie, s etnografiou a históriou.

Monografická práca o *Zakarovciach*, ktorá ukázala veľkú mieru aktívneho podielu tradičných kultúrnych foriem ešte i v prvých rokoch budovania socializmu, ozrejmila, ako sme v predchádzajúcich častiach spomenuli, nevyhnutnosť takého spojenia. Príprava monografie o tradičnej kultúre na Florehroní, ktorej vydanie sa na škodu veci oneskorilo, ešte vo väčšej miere akcentovala potrebu interdisciplinárneho prístupu pri štúdiu vzťahov folklóru k iným sféram spoločenského a kultúrneho života, pretože ten odkrýval kauzálne súvislosti existencie a vývinu folklórnej tradície. Obohatila sa tým i metodika prípravy lokálnych a regionálnych monografií a zväčšil sa ich význam pre poznanie slovenskej ľudovej kultúry, ktorá dosiahla najvyšší stupeň integrácie v predchádzajúcich obdobiach na regionálnej báze a je zaujímavé, že tento model sa zmenil až v období budovania socializmu. Preto i otázka významu lokálnych a regionálnych tradícií vo viacerých súvislostiach je aktuálna i v súčasnosti a môže byť v budúcnosti dôležitým sociálno-psychologickým momentom v budovaní socialistickej kultúry. A to i napriek tomu, že kultúrna a spoločenská integrácia v súčasnosti dosiahla oveľa vyšší stupeň. Monografické štúdium oblasti ľudovej kultúry sa v súčasnosti realizuje v príprave monografie o *Hontu*, kde i folkloristi majú svoj podiel na výskume i spracovaní.¹⁰

Pri tejto príležitosti chceme upozorniť na podiel nášho výskumu pri príprave lokálnych národopisných monografií, ktoré spĺňajú popularizačnú, či reprezen-

¹⁰ Teoretickým problémom regionálneho výskumu sa venuje BŮTÍK, J.: Monografické štúdium ako metóda. *Slov. Národop.*, 21, 1973, č. 3, ktorá je venovaná Hontu.

tačnú funkciu a majú významnú osvetovú a výchovnú funkciu. Katedra etnografie pripravila takto *Zamagurie* (1973) a *Liptovskú Tepličku* (1974). Pripravili sa štúdie do obdobných širšie koncipovaných publikácií.

Popri účasti na komplexnom výskume oblasti koncepcia folkloristickej práce predpokladala i rôzne stupne a formy tematických výskumov, ktoré zväčša vychádzali z potreby kompletizácie poznatkov o vývine a skladbe jednotlivých folklórnych žánrov, či iných menších i väčších úsekov folklórnej tradície.

Výskum sa opieral hlavne o získavanie recentného materiálu a preferoval zjednodušený výberový prístup. Súvisel vždy bezprostredne so spracovávaným problémom, a preto nedosiahol patričný stupeň systematickosti, najmä čo sa týka rovnomerného pokrytia územia. Výnimky tvorili iba veľké výskumné akcie, ktoré boli organizované v spolupráci so Slovenskou národopisnou spoločnosťou, združujúcou veľký počet dobrovoľných spolupracovníkov a poslucháčov etnografie. Tak sa aspoň sčasti podarilo odstrániť ťažkosti, súvisiace s disproporciou medzi náročnosťou aktuálnych úloh a potrieb a počtom kvalifikovaných folkloristov. Týmto problémom sme sa venovali podrobnejšie v článku *K niektorým problémom slovenskej folkloristiky* (Slovenský národopis, 1972, č. 4). Zo základných prác o slovenskom folklóre bolo dôležité vydanie *K o l l á r o v ý c h N á r o d n ý c h s p i e v a n i e k (I—II), Slovenských ľudových prísloví* (posledné vydanie v r. 1974), *M e l i c h e r č i k o v h o* výberu zo sociálnej a ľúbostnej lyriky *V šírom poli studie-nečka* a vydania zbierok balád.

Prvým pokusom o systematický výklad vývinu folklóru a jeho žánrovej klasifikácie je chrestomatiá A. M e l i c h e r č í k a *Slovenský folklór* (1959).

Táto publikácia mala za cieľ vyplniť me-

zery existujúcu vo výučbe slovenského folklóru, teda nemala byť syntetickou prácou o vývine a žánrovej diferenciacii folklóru.

Melicherčík sa v práci nevyhol najpodstatnejším otázkam folkloristickej teórie, no zväčša dal vo svojej práci aspoň stručnú, priamu či nepriamu odpoveď. Vyslovil sa k predmetu i objektu folkloristického výskumu, menej však k metódam jeho štúdia. Jeho vývinová koncepcia vychádza z koncepcie osamostatňovania a vývinu jednotlivých žánrov, využívajúc marxistický pohľad na vývin kultúry a spoločnosti. Autor pri charakteristike špecifickosti bohato využíva poznatky sovietskej folkloristiky. Niektoré vymedzenia základných príznakov sú podnetné a pomerne presné (ústnosť, synkretizmus, kolektívnosť), iné sú použité veľmi voľne, bez adekvátneho vysvetlenia (folklór ako umelecká tvorba ľudových mäs, ľudovosť, folklór ako umelecký odraz skutočnosti).

Autor situuje folkloristiku medzi etnografiu a literárnu vedu, neurčuje konkrétnejšie jej špecifické metodologické pozície, ktoré by takúto samostatnosť potvrdzovali.

Náčrt dejín slovenského folklóru prílišne konštruuje vzťahy vývinových fáz folklórnej tradície, pričom fakty, ktorými tieto vzťahy dokladá, sú zväčša povytŕhované z kontextu, v ktorom spĺňali svoju funkciu v štruktúre folklóru a už vôbec sa neprihliada k ich pramennej hodnote. Táto v podstate umelá konštrukcia dejín folklóru nerešpektuje osobitný vývinový proces, ktorý je k histórii v úplne špecifických koreláciách a vyplýva z vývinu spoločenského poznania a pracovnej skúsenosti konkrétnej spoločenskej skupiny, ktorá je nositeľom folklóru ako špecifického fenoménu jej kolektívneho bytia a vedomia.

Dôkazom toho je z hľadiska histórie dôležité, že niektoré udalosti nenašli ohlas vo folklóre, iné fakty, viažúce sa často na uda-

losti lokálneho významu, prenikli hlboko do folklórnej tvorby. Ďalším momentom je voľná záměna historických udalostí či postáv v rámci ustálenej folklórnej formy. Autor neanalyzoval podiel jednotlivých žánrov v rámci vývinu štruktúry slovenského folklóru ani v jednom období (recentný materiál mu poskytoval možnosť takúto analýzu urobiť na základe známeho materiálu na prelome 19. a 20. storočia, alebo na základe mikroanalýzy súčasného stavu tradície v jednom regióne, resp. lokalite).

Autor podcenil význam a funkciu obradového folklóru, osobitné posuny pri transformovaní javov nefolklórnej proveniencie do folklórnej tradície, vývin estetických noriem a ich špecifickú závislosť od súdobého kultúrneho kontextu. Tieto momenty si azda i sám autor uvedomil pri písaní vety: „Historickú klasifikáciu folklórneho materiálu robím za takýchto okolností spôsobom konštruktívnym a chápeme ju viacmenej iba podmienene.“

I tak je Melicherčíkov náčrt veľmi cenný, pretože je impulzom k zamýšľaniu sa nad vývinovou problematikou slovenského folklóru.

S Melicherčíkovou vývinovou koncepciou úzko súvisí i jeho žánrová klasifikácia. Tu vidíme, nakoľko autor podľahol vlastnej konštrukcii. Nedoceníl a neúplne podal obraz o kalendárnom a rodinnom obradovom folklóre. V niektorých prípadoch rozbil členením funkčné a formálne väzby medzi jednotlivými žánrami.

Treba priznať, že slovenská folkloristika, pokiaľ si uvedomovala tieto medzery, zostávala v mnohom v zajatí tejto koncepcie iba preto, že pretrvávali disproporcie v poznávaní jednotlivých žánrov a druhov folklóru. Mnohé nedostatky sa začali odstraňovať postupne najmä preto, že sa slovenská folkloristika viac poučila zo skúseností zahraničnej vedy (napr. otázka žánrovej

klasifikácie folklórnej prózy). iné korekcie vyplynuli z lepšieho poznania materiálu (napr. piesňový folklór).

Tieto poznatky sa v systematickejšej podobe odrazili v dvoch prácach: *Československej vlastivědě III, Lidové kulture* (kollektív), ktorá zároveň taxonomicky zblížila českú a slovenskú folkloristiku a v najnovšej práci *Slovensko III. Čast 2. Ludová kultura* (autor state o slovesnom folklóre J. Michálek).

Ako vidieť, budovanie marxistickej folkloristiky malo popri nesporných pozitívach i niektoré tienisté stránky.

Keď sa pozrieme na súčasnú situáciu v spracovávaní slovenského folklóru, zistujeme, že sme sa zatiaľ nemali možnosť za takéto krátke obdobie vyrovnat s mnohými problémami, ktoré by si vyžadoval program folkloristického výskumu, vyúsťujúci v syntéze vývinu slovenského folklóru.

Priaznivá situácia je v štúdiu ľudového divadla, kde vyšlo niekoľko čiastkových prác a je pripravená syntetická práca z pera M. Sli v k u, ktorý má veľkú zásluhu i na filmovej dokumentácii autentických foriem ľudového divadla. Teoreticky inšpiratívne tu pôsobilo Bogatyriovovo *Lidové divadlo české a slovenské* (Praha 1940), ktorého slovenská recedícia vyšla nedávno.

Z hľadiska archívácie, vydávania a štúdia je pomerne dobrá situácia v spracovávaní ľudových balád, ktorú iste zlepši vydanie katalógu. Z prozaického folklóru sa bude potrebné sústrediť na spracovávanie povestí a humoristického rozprávania.

Zdá sa, že ďalšie práce, pripravené do tlače, najmä štúdia V. G a š p a r i k o v e j k spomínaným *Slovenským ľudovým rozprávkam* a práce V. M a r č o k a zavŕšia prvú etapu v štúdiu slovenskej ľudovej rozprávky. Veľmi dobré predpoklady pre syntetické štúdium slovenských prísloví vytvára vybudovaný archív.

Veľkým nedostatkom je nedostatočné spracovanie obradového a rodinného folklóru, tvoriaceho chrbtovú kosť v systéme folklórnej tradície.

Toto štúdium je však sťažené nevyhnutnosťou spolupráce etnografov, slovesných, hudobných a tanečných folkloristov.

Paradoxnosť je len v tom, že spomenuté disciplíny, študujúce rôzne zložky ľudovej kultúry, potrebujú objasnenie vývinu funkcie a formy obradov v štruktúre ľudovej kultúry rovnako naliehavo.

Pomerne málo sa rozvíja spolupráca hudobných a slovesných folkloristov a literárnych vedcov pri štúdiu ľudovej piesne. Zdá sa, že volanie po komplexnom štúdiu synkretických folklórnych foriem nenachádza primeraný ohlas. Tu treba vyzdvihnúť pokusy Š. Burlasovej o paralelné spracovanie textu a nápevov a veľmi dobré východiská ukazuje práca na využití samočinných počítačov.

Úplne prázdne miesta sú na mape zberu a spracovania ľudových hádaniek, bábkového divadla, detského slovesného folklóru, polofolklórnych a poloľudových slovesných javov.

Spracovávanie folklórneho materiálu predpokladá tri základné samostatné fázy vedeckého spracovania: a) terénny výskum a dokumentáciu, b) archíváciu a rôzne stupne klasifikačnej práce, c) samo riešenie vytypovaného problému.

Tieto tri zložky by mali byť v rovnováhe. Práve túto rovnováhu sa nepodarilo v prípade spracovania jednotlivých úsekov dosiahnuť. Isté novum vo folkloristickej praxi znamená účasť folkloristov na vypracovávaní projektu a na výskumoch v rámci *Etnografického atlasu Slovenska*. Táto práca, ktorej prvá etapa sa práve končí, znamená vážny krok na ceste integrovaného pohľadu na slovenskú ľudovú kultúru ako celok. I keď je ťažko posudzovať, aké výsledky pre folkloristiku prinesie, pretože

špeciálna metodika atlasovej práce nedáva možnosti výskumu folklórnej tradície v celom rozsahu, predsa tvorí účasť folkloristov na spracovávaní *Etnografického atlasu Slovenska* dôležitý vklad k systematickému poznaniu ľudovej kultúry.

Objem práce slovenských folkloristov i napriek uvedeným nedostatkom má najmä v posledných desiatich rokoch výrazne stúpajúcu tendenciu. Vytvorili sa solídne základy pre štúdium vývinu tradičných foriem slovenského folklóru, začína sa črtiť v perspektíve pevná kontúra obrazu slovenského folklóru na pozadí vývinu národnej kultúry.

12.

V predchádzajúcich častiach sme naznačili, s akou šírkou problémov sa vyrovnala slovenská folkloristika za aktívneho prispievania príbuzných vedných disciplín, i aký objem práce bol vykonaný na jednotlivých úsekoch štúdia slovenského folklóru. Naznačili sme si i niektoré teoretické problémy, ktoré tvorili oporné body pri orientácii folkloristického programu v uplynulých tridsiatich rokoch. V tomto odseku sa chceme vyjadriť na margo metodologickej a teoretickej úrovne jednotlivých etáp vývinu folkloristiky v posledných tridsiatich rokoch.¹¹

Zdá sa nám, že kľúčové problémy sa dotýkali dvoch odlišných pohľadov: na vývin a miesto tradičného folklóru v štruktúre národnej kultúry v minulosti a na výskum jej súčasnej podoby a funkcie.

¹¹ Základné články k týmto problémom po citovanom Melicherčíkovom článku: Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu napísala FILOVÁ, B.: K aktuálnym metodologickým problémom národopisnej vedy, Slov. Národop., 8, 1960, s. 177 a citovaná štúdia E. Horváthovej.

Tieto dva pohľady vytvárajú vlastne obraz o jednotlivých etapách vývinu folklórnej tradície, čiže nestoja proti sebe v protirečivom vzťahu.

Ich odlišnosť spočíva v rozdielnom metodickom prístupe i čiastočne v cieľoch, ktoré sleduje spracovávanie tejto problematiky.

Tieto ciele podmieňuje spoločenská potreba vedeckých výsledkov, ktoré vyplývajú zo súčasného vývinu socialistickej spoločnosti. Upozornili sme v úvodných častiach na momenty, ktorými sa folkloristika k týmto cieľom priblížila, v čom spočíval aktívny postoj k spoločenským požiadavkám. K akým metodologickým poznatkom prišla folkloristika v riešení vzťahu výskumu minulosti a súčasnosti.

Základný rozdiel je v používaní miery indukčívneho a dedukčívneho prístupu k skúmaným javom.

S týmto sa spája i problém uplatnenia súborne špeciálnych historicko-porovnávacích prístupov oproti sociologickým a semiotickým prístupom.

Vzhladom na predmet výskumu, ktorý je vždy zviazaný s jeho nositeľom a teda v ideálnom prípade sa výskum javu musí viazať so sociálnym prostredím, v ktorom jav existuje, komplexný folkloristický výskum sa vždy viaže na žijúcich informátorov, pričom dôležitou požiadavkou výskumu súčasného stavu je priame pozorovanie. Pre výskum starších vývinových etáp je dôležitejší usmerňovaný výskum, ktorý napomáha rekonštrukčným záverom na základe kritického rozboru získaných informácií.

Fakty, získané analýzou kolektívnej pamäti, tvorili a tvoria spolu s fixovanými historickými prameňmi základ pre štúdium predchádzajúcich vývinových etáp, tu sa uplatňuje vývinový aspekt v kultúrno-historickom zameraní. Tu je potrebné v iných koreláciách uplatňovať dialektický vzťah

medzi diachróniou a synchróniou, ako je to pri výskume opisu súčasného vývinu, bezprostredne spojeného s aktuálnymi procesmi.

Výskum súčasného stavu umožňuje uplatnenie celého radu odlišných prístupov, v ktorých dominuje mikroanalytický prístup vo vzťahoch medzi formami existujúcej etapy života tradície a ich aktuálnymi funkciami v živote súčasného nositeľa.

Vykreslenie objektívnych interakcií medzi fungovaním spoločnosti a fungovaním kultúry, dáva predpoklad pre posudzovanie obdobných zákonitostí fungovania kultúrnych mechanizmov v minulosti a tvorí východisko pre ich usmerňovanie do budúcnosti.

Čiže, ak výskum dejín folklóru vychádza z objasnenia vývinu folklórnej tradície z minulosti do súčasnosti a využíva pritom adekvátne metodické postupy, súčasnosť tvorí preň jednu z etáp folklórnej evolúcie.

Výskum súčasného stavu sa opiera o zisťovanie súčasných štruktúrnych väzieb v systéme živej folklórnej tradície a hľadá ich genetické súvislosti s predchádzajúcimi etapami vývinu.

Obidva aspekty štúdia sa tak nevyhnutne stretávajú na báze marxistického historizmu.

Treba však bezpodmienečne spresniť metodickú bázu oboch prístupov, aby nedošlo k ľubovoľným zámenám a skresleniam folklórnej evolúcie.

Často sa doteraz kládol dôraz na vývin morfológických črt ľudovej kultúry, pričom sa zanedbávalo objasnenie jej špecifickej syntaxe (vzájomné funkčné väzby medzi prvkami a ich vývin) a hokom zostávala sémantika skúmaných javov. Toto napomohla práve metodologická nejednotnosť, atomizácia jednotlivých dialekticky súvisiacich oblastí výskumu a zanedbávanie ich

vzťahu s konkrétnym spoločensko-kultúrnym systémom.

Ak sme vyzdvihli potrebu interdisciplinárnej spolupráce, mali sme na mysli požiadavku globálneho pohľadu na nositeľa folklóru, sociálny kontext, v ktorom existuje a tvorí a kultúrny kontext, v ktorom sa táto tvorba včleňuje do spoločensko-kultúrneho systému.

Tu vystupuje do popredia ekologické i sociálno-psychologické štúdium podmienok existencie folklóru a jeho nositeľov. V tomto smere urobila slovenská folkloristika významné kroky.

Folklorina tvorba však predpokladá i ďalšie roviny interpretácie, ktoré vyplývajú z folklórnej a estetickéj hodnoty jednotlivých jej prejavov.

Práve takáto analýza zblízuje slovesný folklór ako súčasť slovesnej kultúry s literárnou vedou, literárnou históriou, estetikou a čiastočne i lingvistikou. Nateraz sa nepodarilo nájsť optimálnu metodickú bázu, ktorá by vyhovovala požiadavkám týchto vedných disciplín. Mechanické uplatňovanie zaužívaných literárnovedných metód vedie k skresleniu folklórnej hodnoty skúmaných javov, nerešpektovanie estetických črt folklóru vedie k skresleniu estetickéj hodnoty a znemožňuje včleniť umelecké hodnoty folklórnej tvorby do systému umenia, kde má folklór z hľadiska vývinu slovesnosti svoje významné miesto i funkciu.

Zaužívané metódy analýzy literárneho diela nemôžu bez adaptácie slúžiť analýze folklórnych javov. Nerešpektujú zväčša synkretický charakter folklóru.

V tomto smere sa síce podarilo literárnym vedcom a folkloristom odhaliť niektoré charakteristické črty folklórnej poetiky, najmä v ľudovej próze a slovesnej zložke ľudovej piesne. Zväčša však vo folkloristických prácach sa problémy poetiky skúmali s použitím literárnovedného poj-

mového aparátu a metód, no takáto analýza nešla do hĺbky, obmedzovala sa iba na tie najvšeobecnejšie konštatovania. Tým i problémy estetiky folklóru sa dostali na vedľajšiu koľaj, pričom je známe, že bez dôkladného štúdia poetiky folklóru (a to najmä historickej poetiky) nie je možné vybudovať normatívnu estetiku folklóru, ktorá by mohla byť východiskom pre estetiku ľudového umenia v celej šírke. Aj keď sa položili základy štúdia vzťahu estetických a mimoestetických funkcií folklóru, estetických noriem a hodnôt, predsa sa len táto práca niesla v príliš všeobecnej rovine. Konštatovali sme pri viacerých príležitostiach, že spolupráca literárnej vedy a folkloristiky sa v povojnovom období rozvinula minimálne. Práve preto treba vyzdvihnúť pozitívne výsledky, ktoré sa dosiahli v spolupráci s tímom Kabinetu literárnej komunikácie pri Pedagogickej fakulte v Nitre.

Táto spolupráca priniesla do metodického arzenálu folkloristiky nové momenty, a to najmä v uplatnení Mikovej teórie textu a teórie komunikácie. Prvé výsledky tejto spolupráce boli za účasti zahraničných vedcov zverejnené na sympóziu *Folklór a literatúra* (Nitra 1973) a vyjdú v samostatnom zborníku s tým istým názvom.

Uplatnenie teórie komunikácie a s ňou súvisiacej semiologickej analýzy rozširuje metodologický záber folkloristického výskumu. Tieto metódy rozširujú podstatne výskum. Okrem tvorenia a folklórneho javu i o jeho prijímateľa, čo je pre folklór zvlášť dôležité.

Uvedené metódy vychádzajú z ekologicky orientovaného štúdia, skúmajú niektoré podstatné zložky fungovania folklóru v konkrétnej spoločnosti.

Presadenie semiotiky (M. Kosová, M. Slivka) teórie komunikácie (M. Leščák, D. Luther) a teórie textu (F. Miko, G. Lunterová a ďalší pracovníci z Nitry) má svoje

výhody v tom, že vytvára naddisciplinárnu vedeckovýskumnú bázu. Najnovšie sa začína systematicky pracovať s funkčným využitím pozitívnych prvkov z teórie systémov, teórie hier a z metód z oblasti sociálnej psychológie.

Vo viacerých diskusiách sa objavili hlasy, volajúce po vytvorení širšieho metodického arzenálu pre folkloristický výskum.

Nazdávame sa, že vhodné funkčné uplatnenie niektorých spomenutých metód môže pri ich vhodnej adaptácii prispieť významnou mierou k zlepšeniu poznávacej situácii vo folkloristike. To však neznamená, že rozšírením tejto palety sa upustí od metód osvedčených, majúcich v systéme poznávania kľúčové postavenie. Bude potrebné ich však inovovať a spresňovať. Ide tu najmä o súbor metód historicko-komparatívnych, ktoré by mali byť východiskom pre štúdium vývinu tradičného folklóru, ktorého cieľom by mala byť historická typológia ľudovej kultúry. Pri akomkoľvek preberaní novších teoretických smerov treba mať na pamäti Leninovu tézu o ich očiste od buržoáznych nánosov a ich uvážlivom včlenení do marxistickej metodológie.

Dialóg s buržoáznou vedou je teda ďalšou permanentnou úlohou marxistickej folkloristiky a jej význam v súčasnosti je neobyčajne veľký.

Prvým predpokladom budovania koncepcie slovenskej folkloristiky je nplatenie princípov marxizmu-leninizmu vo vedeckovýskumnej práci. Treba otvorene konštatovať, že nie všetky obdobia vo vývine slovenskej folkloristiky sa vyznačujú rovnakým úsilím o budovanie marxistickej teórie a metodológie. Určitá stagnácia sa prejavila najmä v šesťdesiatych rokoch.

Pred folkloristikou, stoja v súčasnosti v oblasti koncepcijnej závažné úlohy: Podriaďiť výskum tradičnej kultúry vybudovaniu syntetického obrazu o vývine slovenského folklóru, osvetliť miesto, funkciu a

spoločenský dosah folklórnej tradície v súčasnosti, spresniť teoreticko-metodologické problémy komparatívneho štúdia s cieľom začleniť slovenský folklór do kontextu národnej kultúry a do kontextu európskej kultúry vôbec, prehĺbiť štúdiom dejín folkloristiky a jej miesta v dejinách slovenskej vedy.

13.

Keďže táto úvaha má spĺňať funkciu hodnotiaceho stanoviska k vývinu slovenskej folkloristiky, nechali sme problematiku spracovávanía dejín na záver.

Úlohy folkloristiky na tomto úseku vidíme najmä v sledovaní vývinu teoretického myslenia v slovenskej folkloristike, v skúmaní jej spoločenského postavenia v jednotlivých obdobiach — a paralelne s tým výskum starších prameňov k vývinu slovenského folklóru a ich kritické prehodnotenie pre potreby súčasného výskumu. Na tomto úseku sa práca s literárnou históriou a históriou rozbehla dobre, najmä čo sa týka obdobia osvietenstva a hlavne romantizmu. Najmä okolo Štúrovej generácie sa objavilo mnoho prác, zaoberajúcich sa jej záujmom o ľudovú slovesnosť. Hlavné práce sa viažu najmä k J. Kollárovi, P. J. Šafárikovi, L. Štúrovi, P. Dobšinskému a Š. Kvěmérymu. (J. Michálek, M. Dzubáková, V. Gašparíková a ďalší.)

Z čisto folkloristických pozícií je však napísaná len monografia A. Melicherčíka o P. Dobšinskom, ktorá má viaceré nedostatky, ale i tak dáva odpoveď na mnohé základné problémy folkloristickej historiografie. V tomto smere by sa spracovávanie dejín folkloristiky malo viac priblížiť k modelu práce o dejinách etnografie (V. Ur-

¹² URBANCOVÁ, V.: Počiatky slovenskej etnografie. Bratislava 1970.

bancová). kde sa spája historiografický aspekt so sprístupňovaním prameňov a ich kritickým hodnotením.¹² Dôležité je zaradenie vývinu folkloristiky do súčasného politického a kultúrneho diania a jeho poznávanie s vývinom záujmu o folklór v susedných krajinách. Absolútne nespracované zostávajú novšie obdobia dejín folkloristiky, teda tie, keď sa vlastne folkloristika vedecky konštituovala.

Tento nedostatok bude potrebné odstrániť vypracovaním náčrtu dejín folkloristi-

ky od začiatku 20. storočia do súčasnosti.

Takéto dejiny by ukázali, aké významné je obdobie posledných tridsiatych rokov pre vývin našej vednej disciplíny. Záverom možno konštatovať, že slovenská folkloristika sa zásluhou socialistického vývoja našej spoločnosti sformovala ako vedná disciplína, majúca špecifický význam pre poznávanie dejín našej ľudovej kultúry i pre poznávanie súčasných kultúrnych procesov v našej spoločnosti. Stala sa pevnou súčasťou slovenskej marxistickej vedy.

LITERATÚRA

Literatúra sa uvádza k jednotlivým kapitolám v chronologickom poradí.

Skratky periodík:

LAMS = Literárny archív Múzea slovenskej
 NA = Národopisné aktuality
 NS = Národopisný zborník
 NO = Nové obzory
 SD = Slovenské divadlo

SL = Slovenská literatúra
 SN = Slovenský národopis
 SP = Slovenské pohľady
 SS = Slovenské štúdie

Kap. 1-2

Melicherčík, A.: Úlohy a metódy súčasnej slovenskej etnografie a folkloristiky. SP, 61, 1945, s. 187-194.

Melicherčík, A.: Príspevok k skúmaniu funkcie ľudovej rozprávky. NS, 6-7, 1946, s. 117-132.

Melicherčík, A.: Svadobný obrad ako znak. NS, 6-7, 1946, s. 28-38.

Melicherčík, A.: Etnografia ako veda. SN, 6-7, 1946, s. 1-13.

Kochol, V.: K sémantike slovenskej ľudovej piesne. NS, 6-7, 1945-1946, s. 14-27.

Kolečányi, M.: Nositeľia ústnej prozaickej tradície. NS, 8, 1947, s. 221-231. Angl. res.

Melicherčík, A.: Funkcia nefolklornej piesne v dedinskom prostredí. NS, 8, 1947, s. 69-80. Slovenské ľudové balady. Usporiadala M. Kolečányi.

Melicherčík, A.: Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu. NS, 9, 1950, s. 25-36.

Melicherčík, A.: Sovietska etnografia - náš vzor. NS, 10, 1952, s. 5-23.

Kosová, M.: V. I. Čičerov o problémoch skúmania ústnej slovesnosti. SN, 3, 1955, s. 395-401.

Kap. 3-4

Melicherčík, A.: Jánošíkovská tradícia na Slovensku. Bratislava 1952, 301 S.

Perečko belavé, červený dolomán. Zborník zbojníckej a vojenskej ľudovej poézie. Zost. R. Brtán a V. Gašpariková. Úvod. štúdiu nap. A. Melicherčík. Praha 1955, 278 s.

Melicherčík, A.: Juraj Jánošík, hrdina protifeudálneho odboje slovenského ľudu. Praha 1956, 141 s.

Slovenské ľudové balady. Zozb. a štúdiu nap. J. Horák. Bratislava 1956.

Horák, J.: Slovenské ľudové piesne zbojníckej. SN, 11, 1963, s. 569-573.

Melicherčík, A.: Jánošík - junošik. Juraj Jánošík v ľudových piesňach a povestiach. Bratislava 1963, 224 s.

Gašpariková, V.: Zbojník Michal Vdovec v histórii a folklóre gemerského ľudu. Bratislava 1964, 318 s.

Kap. 5

Barabášová, B.: Projekt výskumu spôsobov života a kultúry robotníckej triedy.

Melicherčík, A.: Poznámky k výskumu folklóru gemerských baníkov. SN, 3, 1955, s. 401-410.

Filiová, B.: Banická dedina Zakarovec. Úvod. Bratislava 1956.

Burčasová, S.: Ľudová hudobná kultúra (v Zakaroveciach). In: Banická dedina Zakarovec. Bratislava 1956, s. 527-592.

- Košová, M.: Slovenský folklór (v Žakarovciach). In: Banická dedina Žakarovce. Bratislava 1956, s. 497—526.
- Droppová-Markovičová, E.: Jarmočné piesne v našej národnej kultúre. SN, 8, 1960, s. 529—553.
- Droppová, E.: K problematike prechodov robotníckej revolučnej piesne vo folklórnej piesňovej tvorbe slovenského ľudu. SN, 9, 1961, s. 339—357.
- Košová, M.: Quelques questions préliminaires sur l'étude des légendes et chansons miniénes. Narodno stvaralaštvo (Beograd) 1965, č. 11—12.
- Droppová, E.: Niektoré problémy a metódy výskumu robotníckych piesní na Slovensku. SN, 14, 1966, s. 355—356.
- Droppová, E.: Príspevok k problematike porovnávacieho štúdia jarmočných piesní. In: Slavistika-národopis. Bratislava 1970, s. 299—308.
- Michálek, J.: Vystahavalecstvo v ústnom podaní v podjavorinsko-podhradlanskom kraji. Zborník FF UK-Musaica, 11, 1971, s. 93—97.
- Kap. 6
- Barabášová, B.: Príspevok k problematike vzniku nového folklóru na Slovensku. NS, 11, 1952, s. 321—364.
- Burlasová, S.: Zbieranie a vydávanie našej ľudovej piesne v minulosti a dnes. Príroda a spoločnosť. 1954, s. 161—166.
- Gäspáriková, V.: Naša súčasnosť vo veršoch ľudového autora. (Niekoľko ukážok z veršovanej tvorby Vojtecha Hudáka.) SN, 9, 1961, s. 435—446.
- Burlasová, S.: Nové piesne s družstevnou tematikou. SN, 10, 1962, s. 352.
- Burlasová, S.: K problémom genézy, funkcie a štýlu ľudovej piesne s družstevnou tematikou. SN, 12, 1964, s. 3—67.
- Burlasová, S.: K niektorým otázkam súčasnej piesňovej tvorby. SN, 14, 1966, s. 601—604.
- Droppová, E.: K problematike národopisného výskumu súčasnosti. SN, 11, 1966, s. 594—600.
- Gäspáriková, V.: Rozklad alebo krivolaký vývoj ľudových rozprávok. SN, 14, 1966, s. 579—593.
- Leščák, M.: Príspevok k metodike výskumu súčasného stavu folklóru. SN, 14, 1966, s. 570—578.
- Leščák, M.: Poznámky k výskumu súčasného stavu folklóru na Slovensku. SN, 19, 1971, s. 207—219.
- Mitaľová, Z.: Súčasný stav ľudovej slovesnosti v Brezovej a jej okolí. Zb. Záhorského múzea v Skalici, 2, 1971, s. 64—72.
- Burlasová, S.: Ľudová pieseň v súčasnosti. SN, 20, 1972, s. 226—233.
- Gäspáriková, V.: Príspevok k poznávaniu súčasného stavu ľudových rozprávok. SN, 20, 1972, s. 403—415.
- Gäspáriková, V.: Zo života slovenskej prozaickej tradície v súčasnosti. In: Problémy na bŕgarskija folklor. Sofija 1972, s. 53—59.
- Leščák, M.: Výskum súčasného stavu folklóru na Slovensku — metódy, problémy, ciele. SN, 20, 1972, s. 185—194.
- Leščák, M.: K niektorým problémom slovenskej folkloristiky. SN, 20, 1972, s. 632—635.
- Michálek, J.: K otázke ľudového rozprávania v súčasnosti. SN, 20, 1972, s. 215—218.
- Sulítko, A.: K problematike štúdia výrobných obyčajov a folklóru na severnom Spiši v súčasnosti. SN, 20, 1972, s. 246—251.
- Burlasová, S.: Súčasný stav bádania a ľudopisní. In: Československé prednášky pre VII. medzinárodný zjazd slavistov vo Varšave. Praha 1973, s. 311—319.
- Burlasová, S.: Súčasný stav bádania o ľudovej piesni zo stanoviska slovenského. In: Súčasný stav etnomuzikologického bádania na Slovensku. I. Etnomuzikologický seminár — Trenčín 18.—21. 11. 1970. Bratislava 1973, s. 49—59.
- Košová, M.: Predpoklady historickej povesti v súčasnosti. K teórii fabuly a sujetu historických povestí s tureckou tematikou. In: Čs. prednášky pre VII. medzinárodný zjazd slavistov vo Varšave. Praha 1973, s. 291—300.
- Gäspáriková, V.: Súčasný stav prozaického folklóru u Slovákov v Bulharsku. SN, 23, 1975, s. 326—334.
- Sulítko, A.: K úlohe tradície v súčasnosti. In: Premeny ľudových tradícií I. (v tlači).
- Leščák, M.: K problému empirického výskumu súčasných kolektívnych estetických noriem folklóru. In: Premeny ľudových tradícií I. (v tlači).
- Burlasová, S.: K dialektike vzťahu folklórnej a estetickej hodnoty ľudových piesní. In: Premeny ľudových tradícií I. (v tlači).
- Gäspáriková, V.: Živost ľudových prozaických žánrov v súčasnosti. In: Premeny ľudových tradícií I. (v tlači).
- Michálek, J.: K otázke premien v ľudovej próze (na základe záznamov J. E. Holubého z Bosáckej doliny). In: Premeny ľudových tradícií I. (v tlači).
- Košová, M.: Nad pojmami tradícia — premeny — súčasnosť. In: Premeny ľudových tradícií (v tlači).
- Kap. 7
- Leng, L.: Hudobný folklór a amatérska umelecká tvorivosť. In: K problematike súčasnej hudby. (Zb.) Bratislava 1963.
- Burlasová, S.: Tvorba pre ľudové súbory v posledných rokoch vývinu slovenskej hudby. SN, 3, 1955, s. 473—504.
- Leščák, M. — Švehlák, S.: Folklór ako umenie našej socialistickej spoločnosti. Rytmus, 1973, č. 10, s. 8—10.
- Leščák, M.: Vrstvy štylizovaného folklóru a ich súčasné spoločenské funkcie. Rytmus 1972, č. 11, 12; 1973, č. 1.
- Švehlák, S.: Dvadsať rokov folklórneho festivalu vo Východnej. SN, 22, 1974, s. 149—160.
- Folklór a scéna. Zost. a zredig. M. Leščák a S. Švehlák. Bratislava (v tlači).
- Kap. 8
- Melicherčík, A.: Motívy odboja slovenského

- ľudu v ústnom podaní. NS, 6-7, 1945-1946, s. 200-202.
- Melicherčík, A.: Boj proti fašizmu za Slovenského národného povstania v ústnom podaní slovenského ľudu. SN, 9, 1961, s. 358-395.
- Michálek, J.: Spomienkové rozprávanie o Slovenskom národnom povstaní na Podjavorinsku. SN, 12, 1964, s. 397-430.
- Svehlák, S.: Príspevok k štúdiu partizánskych piesní na Slovensku. SN, 12, 1964, s. 431-447.
- Droppová, E.: Z baladickéj tvorby viažúcej sa k Slovenskému národnému povstaniu. SN, 12, 1964, s. 448-453.
- Michálek, J.: Spomienkové rozprávanie o prvej československej partizánskej brigáde Jána Žižku. Slovácko, 7, 1965, s. 23-32.
- Michálek, J.: Udolosti revolučných rokov 1848-1849 v ústnom podaní. Musica, 17 (6) 1966, s. 131-143.
- Michálek, J.: K otázke spomienkového rozprávania. In: Slavistika-národopis. Bratislava 1970, s. 233-243.
- Svehlák, S.: Partizánska pieseň ako špecifická forma odrazu historickej skutočnosti a niektoré otázky jej štúdia. SN, 19, 1971, s. 561-572.
- Michálek, J.: Spomienkové rozprávanie s historickou tematikou. Bratislava 1971, 214 s.
- Gašparíková, V.: Na rozhraní medzi literatúrou a folklórom. (Na okraj jedného rozprávania o živote zo Slovenského národného povstania.) SN, 19, 1971, s. 583-606.
- Droppová-Markovičová, E.: Polofudové veršovníctvo z obdobia boja proti fašizmu. SN, 19, 1971, s. 574-581.
- Burlasová, S.: K niektorým črtám partizánskych piesní na Slovensku. SN, 19, 1971, s. 552-560.
- Michálek, J.: Postava partizána v ústnom podaní. SN, 22, 1974, s. 619-626.
- Filová, B. - Šolc, J. - Michálek, J. - Kovačevičová, S.: Slovenské národné povstanie v ľudovej tvorbe. Bratislava 1974.
- Gašparíková, V.: Príbeh o hrdinstve odvážneho partizána v ústnom podaní. SN, 22, 1974, s. 597-615.
- Burlasová, S.: Ruská partizánska pieseň Po dolinam i po vzhoriam a jej slovenské verzie. SN, 22, 1974, s. 543-567.
- Kap. 9
- Komorovský, J.: Poznámky k ľudovej tradícii u kráľovi Matejovi. SN, 2, 1954, s. 176-183.
- Komorovský, J.: Kráľ Matej Korvín v ľudovej prozaickej slovesnosti. Bratislava 1957, 137 s.
- Zatko, R.: Postavy Slovákov v poľských a bieloruských bábkových hrách vianočných. SN, 10, 1962, s. 3-70.
- Gašparíková, V.: K problematike interetnického katalógu prozaických podaní. (Návrh na klasifikáciu zbojníckych rozprávkových látok.) SN, 14, 1966, s. 457-464.
- Kosová, M.: K návrhu interetnického katalógu povestí z čias tureckého nebezpečenstva. SN, 14, 1966, s. 465-467.
- Gašparíková, V.: Slovenská ľudová rozprávka z etnického a interetnického hľadiska. Náčrt problematiky. In: Slavistika-národopis. Bratislava 1970, s. 184-229.
- Gašparíková, V.: Slovenské ľudové humoristické rozprávania a ich medzinárodné vzťahy. SN, 19, 1971, s. 221-231.
- Komorovský, J.: K problémom historickej poétky ľudových žalospevov u východných a južných Slovanov. SN, 19, 1971, s. 43-55.
- Gašparíková, V.: O rozprávkach západných Slovanov. In: Spievajúca lipka. Bratislava 1972, s. 319-330.
- Gašparíková, V.: Adaptácia látok s historickou tematikou v oblasti slovenských Karpát. In: Ľudová kultúra v Karpatoch - Ethnographia Carpatia. Bratislava 1972, s. 347-355.
- Kosová, M.: Projekt katalógu európskych balád. SN, 21, 1973, s. 135-138.
- Gašparíková, V.: Der slowakische Schwank und seine internationalen Beziehungen. (Slovenské ľudové humoristické rozprávania a ich medzinárodné vzťahy.) Ethnol. slav., 5, 1973 (1974), s. 187-195.
- Gašparíková, V.: K otázkam interetnických vzťahov ukrajinskej ľudovej prózy. Nové obzory, 16, 1974, s. 285-294.
- Michálek, J.: K štúdiu ľudovej kultúry na slovensko-moravskom pomedzí. Spomienkové rozprávanie s tematikou národnoslobodzovacieho boja na slovensko-moravskom pomedzí. In: Moravsko-slovenské vzťahy v ľudovej kultúre. Ostrava 1974, s. 9-17.
- Gašparíková, V.: Slovenské ľudové rozprávky IV. Komentáre a štúdie. Bratislava (v tlači).
- Gašparíková, V.: Povesti o zbojníkoch na slovenskej a poľskej strane Tatier (V spolupráci s T. Komorovskou - v tlači).
- Kap. 10
- Zatko, R.: Svadba u Slovákov v Maďarsku. NS, 9, 1950, s. 172-197.
- Burlasová, S.: Hudobný folklór Chorvátskeho Grobu a problematika etnických diaspor. SN, 6, 1958, s. 127-136.
- Burlasová, S.: K otázkam hudobného folklóru Slovákov v Rumunsku. SN, 8, 1960, s. 628-640.
- Burlasová, S.: Problematika slovenských enkláv v juhovýchodnej Európe z hľadiska etnomuzikologického. SN, 14, 1966, s. 467-471.
- Svehlák, S.: Výročný zrykoslovný cyklus Slovákov na bývalej Vojenskej hranici (Sriem, južný Banát). In: Tradičná kultúra Slovákov vo Vojvodine. Novi Sad 1974, s. 125-141.
- Burlasová, S.: Symbióza dvoch skupín kolonistov v piesňovej kultúre obec. SN, 23, 1975, s. 245-250.
- Svehlák, S.: O štúdiu kultúry zahraničných Slovákov. SN, 17, 1969, s. 382-394.
- Kosová, M.: Katalóg európskych balád. SN, 18, 1970, s. 647-661.
- Svehlák, S.: Chodenie s baladou. Príspevok k štúdiu života slovenskej ľudovej balady. In:

- Slavistika-národopis. Bratislava 1970, s. 246–270.
- Svehlák, S.: Súčasný slovenský národopis a tradičná kultúra menšín. In: Slováci v zahraničí. I. Bratislava 1970, s. 5–18.
- Burlasová, S.: Vplyv dvojakého osídlenia na piesňový folklór Selenče. I.–II. SN, 19, 1971, s. 437–476; 625–652.
- Gašparíková, V.: Tradícia a inovácia v prozaickom folklóre Slovákov v Bulharsku. In: Čes. přednášky VII. mezinárodního zjazdu slavistov vo Varsave. Literatúra, Folklór, História. Praha 1973, s. 321–328.
- Svehlák, S.: Život v piesni. Príspevok k štúdiu ľudových balád zo Starej Pazovy. V zbor.: Stará Pazova 1770–1970. Novi Sad 1972 (1974), s. 327–339.
- Svehlák, S.: Ľudová balada u juhoslávanských Slovákov. SN, 23, 1975, s. 252–257.
- Svehlák, S.: Súčasný stav výskumu tradičnej kultúry slovenských enkláv a diasporových obcí na Dolnej zemi. SN, 23, 1975, č. 2.
- Košová, M.: Retrospektívny pohľad na priestor ľudovej kultúry Slovákov v Juhoslávii. SN, 23, 1975, s. 235–241.
- Svehlák, S.: Ľudová balada juhoslávanských Slovákov. In: Slováci v zahraničí. III (v tlači).
- Kap. 11
- Kollár, J.: Národné spievanky. I–II. Texty priprav. a pozn. dopl. E. Paulíny. Úvod. štúdiu nap. Fr. Votruba. Bratislava 1953. 2. vyd.
- Slovenské ľudové príslovia. Zostavil A. Melicherčík a E. Paulíny. Bratislava 1953. 272 s. 3. vyd. r. 1974.
- Zatko, R.: Príspevky k štúdiu slovenských betlehenských hier. SN, 4, 1956, s. 17–44; s. 117–156.
- Slovenské ľudové balady. Balady zozb. a štúdiu nap. J. Horák. Bratislava 1956. 420 s.
- Dobšinský, P.: Prostonárodné slovenské povesti. I.–II. Edič. prípr. a pozn. dopl. E. Paulíny. Úvod. štúdiu nap. A. Melicherčík. Bratislava 1958.
- Dzúbáková, M.: Zo zlomkov kalendárneho obradového folklóru v Púchovskej doline. SN, 7, 1959, s. 569–583.
- Melicherčík, A.: Slovenský folklór. Chrestomatia. Bratislava 1959. 790 s.
- Slovenské ľudové rozprávky zo zbierok Sama Czambela. Výber zost. a štúdiu nap. J. Minárik. Edič. prípr. a pozn. nap. M. Prídavková. Bratislava 1959. 395 s.
- Horák, J.: Fendlíni prežitky v slovenských ľudových baladách. In: Rad kongresa folklorista Jugoslavijske VI. – Bled 1959. Ljubljana 1960, s. 357–367.
- Burlasová, S.: K otázke vzťahu textu a nápevu v slovenských ľudových baladách. Věstník NSČS. při CSAV a SNS při SAV, 1966, č. 3–4, s. 34–38.
- Gašparíková, V.: Folklórne prejavy pri strážení mýteba na vých. Slovensku. Musica, 18, (7), 1967, s. 85–98.
- Zatko, R.: Zur Problematik des slowakischen Volkstheaters. Versuch eines historischen Abrisses. In: Europäische Kulturverflechtungen in Bereich der volkstümlichen Überlieferung. Göttingen 1967, s. 137–149.
- Burlasová, S.: Ľudové balady na Horehroní. Bratislava 1969. 262 s.
- Slivka, M.: Divadelné prvky v prejavoch folklóru Spišskej Magury. NO, 10, 1968, s. 387–408; 11, 1969, s. 431–454.
- Burlasová, S.: Svadobné a krstiové piesne vo Veľkej Lesnej a Haligovciach. SN, 18, 1970, s. 453–487.
- Komárovský, J.: Rukopisný ohlas balady „Zvalo sa mesto Rakovec“. SN, 18, 1970, s. 256–263.
- Mitaľová, Z.: Slovesný folklór. Pieseň. Rozprávanie. In: Brezová pod Bradlom. Bratislava 1970, s. 207–217.
- Brtáň, R.: Z najstarších zápisov východoslovenských ľudových piesní. SN, 19, 1971, s. 29–42.
- Jankubíková-Kropiláková, K.: Zápis svadobných piesní z Dolnej Oravy. Zb. Oravského múzea, 2, 1971, s. 162–177.
- Sulítka, A.: Turfěné májové hry na severnom Spiši. NA, 9, 1972, s. 99–111.
- Slivková, O. — Slivka, M.: Prozaický systém betlehenských hier slovenského ľudového divadla. SL, 20, 1973, s. 469–478.
- Sulítka, A.: Ľudové divadelné hry v období Vianoc na severnom Spiši. SN, 21, 1973, s. 79–102.
- Slivka, M.: Scénický priestor v ľudovom divadle. SD, 22, 1974, s. 383–425.
- Lunterová, G.: K analýze folklórneho textu. (Na príklade humoristického rozprávania v Bzinciach pod Javorinou). SN, 22, 1974, s. 77–83.
- Lothar, D.: Znakovosť variantov betlehenských hier. SN, 23, 1975, s. 79–90.
- Michálek, J.: Ústna slovesnosť. Slovensko 3. Ľud – II. časť. Bratislava 1975, s. 1043–1063.
- Slovenské ľudové rozprávky. I.–III. Výber, úvod, pozn. Pílová, B. Bratislava (v tlači).
- Slivka, M.: Slovenské ľudové divadlo. Bratislava (v tlači).
- Kap. 12
- Melicherčík, A.: Niektoré otázky štúdia a výskumu ľudového divadla na Slovensku. SD, 5, 1957, s. 92–100.
- Melicherčík, A.: K problematike špecifčnosti umeleckého obrazu na folklóre. In: Československé přednášky pro IV. mezinárodní sjezd slavistů v Moskvě. Praha 1958, s. 389–401.
- Dzúbáková, M.: Nové prúdy v teórii folklóru. SL, 9, 1962, s. 482–485.
- Gašparíková, V.: Príspevok k štúdiu spoločenského dosahu ľudovej rozprávky. SN, 11, 1963, s. 360–378.
- Dzúbáková, M.: Spory o základných otázkach folklóru. SL, 10, 1963, s. 397–398.
- Dzúbáková, M.: O súčasnej slovenskej folkloristike (1945–1965). SL, 12, 1965, s. 300–305.
- Gašparíková, V.: Súvislosti a prechodové stupne v jednotlivých kategóriách a žánroch

- Iudovej prózy. Věstník NSČS pri ČSAV a SNS pri SAV, 1966, č. 3-4, s. 38-47.
- Melicherčík, A.: Niektoré stránky súčasnej slovenskej folkloristiky. SN, 14, 1966, s. 471-476.
- Melicherčík, A.: Tradičné a netradičné v ľudovej kultúre. SN, 14, 1966, s. 563-568.
- Dzubáková, M.: K problematike vzťahu folklóru a literatúry. SN, 17, 1969, s. 354-357.
- Leščák, M.: Úvahy o predmete národopisného bádania. SN, 17, 1969, s. 369-380.
- Gašparíková, V.: K hlavným úlohám súčasného štúdia slovenskej ľudovej rozprávky. SN, 17, 1969, s. 347-353.
- Michálek, J.: K súčasným problémom slovenskej folkloristiky. SN, 17, 1969, s. 321-326.
- Kosová, M.: Historické povesti s tureckou tematikou. K teórii fabuly a sujetu. SN, 20, 1972, s. 375-387.
- Sulík, A.: K problematike informácií a základných údajov o ľudovej piesni pri spracovávaní na samočinných počítačoch. V publ.: Lidová pieseň a samočinný počítač I, Brno 1972, s. 103-110.
- Slivka, M.: Herec v ľudovom divadle. SD, 20, 1972, s. 297-327.
- Marčok, V.: Horizontálne členenie vo folklórnej próze. SL, 19, 1972, s. 246-254.
- Brtáň, R.: Barokové a romantické impulzy slovenských ľudových piesní. In: Čes. prednášky pre VII. medzinárodný zjazd slavistov vo Varšave. Praha 1973, s. 261-270.
- Leščák, M.: Teoretické problémy štúdia súčasného stavu folklóru (synchrónna analýza). In: Československé prednášky pre VII. medzinárodný zjazd slavistov vo Varšave. Praha 1973, s. 331-337.
- Leščák, M.: K rozdielu medzi folklórnou a literárnou komunikáciou. V zh.: Literárna komunikácia. Martin 1973, s. 133-138.
- Miku, F.: Rozbor folklórneho textu. SN, 21, 1973, s. 605-612.
- Komarovský, J.: Improvizácia v obradnom folklóre Slovanov. In: Čes. prednášky pre VII. medzinárodný zjazd slavistov vo Varšave. Praha 1973, s. 281-289.
- Slivka, M.: O fenoménoch ľudovosti na príklade analýzy folklórneho divadla. SN, 21, 1973, s. 243-259.
- Marčok, V.: Výstavba kontextu v ľudovej próze. Litteraria, 15, 1973, s. 120-161.
- Slivka, M.: Divadlo vo folklóre. SN, 22, 1974, s. 660-663.
- Leščák, M.: Výrazové kategórie a analýza folklórneho štýlu. V zb.: Výskumné materiály kabinetu literárnej komunikácie a experimentálnej metódy. I. Bibliografiu prác Frant. Miku. Nitra 1975, s. 98-103.
- Kosová, M.: Relationship between ethnologie and linguistics from aspect of semiotics VIth Congress of the International Society for Folk-Narrative Research. Helsinki 1974 (v tlačí).
- Michálek, J.: Náhľady a spolupráca P. J. Šafárika a J. Kollára v oblasti ľudovej slovesnosti. SN, 5, 1957, s. 453-490.
- Kraus, C.: Práca Pavla Dobšinského a Augusta Horislava Škultétyho na vydání „Slovenských povesti“ (1858-1861). SN, 6, 1958, s. 628-635.
- Melicherčík, A.: Pavol Dobšinský. Portrét života a diela. Bratislava 1959.
- Dzubáková, M.: Pavel Jozef Šafárik a ľudová slovesnosť (roky 1814-1833). Litteraria, 4, 1960, s. 79-118.
- Minárik, J.: Folklórne prvky v staršej slovenskej literatúre s osobitným zreteľom na kázeň Joachima Kalinka z r. 1684. SN, 7, 1959, s. 201-222.
- Dzubáková, M.: Pavel Jozef Šafárik a ľudová slovesnosť. (Roky 1833-1861.). SL, 8, 1961, s. 401-414.
- Šafárik, P. J.: Slovenské Pjesně. Slovenskie piesně. Pripravil, doslov a pozn. nap. J. Horák. Bratislava 1962. 59 s.
- Mišianik, J.: Na okraj Kollárových národných spievaniek. SN, 11, 1963, s. 526-534.
- Dzubáková, M.: Preromantizmus a ľudová poézia. Litteraria, 6, 1963, s. 94-131.
- Popovič, A.: Ľudové balady v Hlovíkovej zbierke z roku 1842. NO, 6, 1964, s. 168-179.
- Brtáň, R.: Kollárov hlavný prameň zemplinských a šarišských ľudových piesní (k problému zberateľov). NO, 7, 1965, s. 206-234.
- Dzubáková, M.: Estetické osamostatňovanie ľudovej poézie a žánrová diferenciacia folklóru v preromantizme a romantizme. SL, 12, 1965, s. 476-492.
- Dzubáková, M.: Estetické impulzy klasickeho folklóru a súčasná slovenská poézia. (Pokus o náčrt problematiky.) SL, 12, 1965, s. 573-587.
- Brtáň, R.: Janko Kráľ a ľudová tradícia. LAMS, 1968, s. 147-187.
- Dzubáková, M.: Hviezdoslavove básnické začiatky a ľudová pieseň. (Metodologické poznámky.) SL, 15, 1968, s. 555-576.
- Dzubáková, M.: Otázky folkloristického pojmoslovía v preromantizme. SL, 17, 1970, s. 373-384.
- Leščák, M. - Popovič, A.: P. G. Bogatyrev a slovenská kultúra. Romboid, 1971, č. 6, s. 59-63.
- Dzubáková, M.: Codex Revúcky A, B, C. SN, 21, 1973, s. 393-412.
- Dzubáková, M.: Kategórie folkloristického pojmoslovía v romantizme. SL, 20, 1973, s. 393-396.
- Minárik, J.: Anonymná próza v rukopisných zborníkoch v 18.-19. stor. SN, 21, 1973, s. 535-550.
- Leščák, M.: Doslov k práci P. G. Bogatyreva Ľudové divadlo české a slovenské. Bratislava 1973.
- Dzubáková, M.: Transformácia ľudovej piesne v poéziu slovenských romantikov. Litteraria, 16, 1974, s. 181-196.
- Marčok, V.: Náhľady Štefana Krčméryho na ľudovú slovesnosť. SL, 21, 1974, s. 639-644.
- Dzubáková, M.: Úvaha o geneze slovenskej folkloristiky. SN, 23, 1975, č. 3.

Kap. 13

D z u b á k o v á, M.: Niekoľko myšlienok o Codexe Revúckom B. (Povešť Dragonír.) SN, 23. 1975, s. 93—102.
G a š p a r í k o v á, V.: Štefan Kréméry a ľudová slovesnosť. (Zb. materiálov z konferencie o S. Kréméry m r. 1973 — v tlači.)

G a š p a r í k o v á, V.: Ján Kollár a rozprávky. (Zb. štúdií z konferencie r. 1973 — v tlači.)
G a š p a r í k o v á, V.: K otázke vzťahu P. J. Šafárika k ľudovej poézii. Odkaz P. J. Šafárika. SŠ. 6. 1963, s. 125—136.
Zo života a bojov ľudu Uhrovej doliny. Zb. Bratislava (v tlači).

СЛОВАЦКАЯ ФОЛЬКЛОРИСТИКА В 1945—1975 гг.

Резюме

В своей работе о развитии словацкой фольклористики в 1945—1975 гг. автор рассматривает основные проблемы, формировавшие словацкую фольклористику в упомянутое время.

Работа разделена на 13 частей, причем каждая часть посвящается изучению определенного раздела фольклористики. В соответствии с этими частями автор провел и определенную выборку наиболее важной литературы. Целью работы не является историографический обзор. Автор стремился провести оценку этапов фольклористического исследования с точки зрения их теоретического и общественного вклада. В первой части внимание обращается на фольклористику 1945—1948 гг., когда в словацкой фольклористике постепенно прекращалось применение функционально-структурального метода, введившегося в конце предвоенного периода в словацких условиях П. Г. Богатырским. Автор обращает внимание на положительные стороны данной методологической ориентации, которая хотя и не исходила из непосредственного применения марксистской методологии, тем не менее сыграла очень большую роль в развитии словацкой науки.

В следующей части автор разбирает вопрос возникновения марксистской фольклористики. По мнению автора, ее основателем является А. Мелихерчик, в связи с чем Мелихерчику уделяется особое внимание, а именно его деятельности в области развития функционального структурализма и его выраженной ориентации на марксистскую науку.

Последующая часть посвящается изучению революционных традиций в словацком фольклоре, главным образом, вопросу разбойничьей традиции. Подчеркивается марксистский характер работ А. Мелихерчика об Я. Яношике и работ В. Гашипариковой о М. Вдовце.

Далее автор анализирует изучение рабочего,

главным образом, шахтерского фольклора, причем он оценивает методический вклад фольклористических работ и особенно тесное сотрудничество с этнографией.

Далее приводятся наблюдения за изучением современных изменений фольклора на фоне развития народной культуры. При этом констатируются три этапа исследования данной проблематики.

Первый этап связан с изучением колхозной песни (С. Бурласова); второй этап приходится на 1965—1971 гг. и находится в связи с разработкой комплексного изучения современного состояния фольклорной традиции как самостоятельного этапа микроразвития.

Третий этап связан с более детальной теоретической разработкой данной проблематики в ее некоторых важных областях и приходится на период последних пяти лет. Автор высоко оценивает сотрудничество и помощь советской науки в данной области, а также в области изучения партизанского фольклора.

Особой частью этой задачи является изучение фольклоризма как специфического явления современной социалистической культуры, когда фольклор в своей искусственной трансформации в различные формы исполняет роль важного общественно-культурного фактора.

С актуальными проблемами словацкой фольклористики связано и изучение партизанского фольклора, особенно прозы и песни. Оценивается значение данной проблематики при решении общих теоретических вопросов фольклористики.

В указанном периоде были созданы и основы марксистского сравнительного исследования, причем, хотя в некоторых областях были получены весьма ценные результаты (например, в народной прозе), тем не менее этот раздел в общем является еще недостаточно разработанным.

Следующей областью исследования, которая пока что находится в начальной стадии развития, является изучение словацких колоний за границей, причем в этой области открываются большие перспективы для исследования некоторых специфических проблем.

Наиболее обширной областью исследования, представляющей собой основу фольклористических интересов, является изучение развития традиционной народной культуры, ее более старых слоев, связанных, главным образом, с периодом феодализма и капитализма. Автор обращает внимание на специфичность развития фольклорной традиции по отношению к историко-общественному развитию. Автор критикует некоторые недостатки концепции истории словацкого фольклора, созданной А. Мелихерчиком. Далее он дает оценку современным предпосылкам для разработки синтеза развития словацкого фольклора.

Последующие части посвящаются теоретическим вопросам, связанным с развитием словацкой фольклористики после второй мировой войны.

Автор показывает, в чем при изучении развития словацкого фольклора в прошлом и при изучении современных изменений народной культуры проявилось применение марксистской методологии.

При этом подчеркивается требование исторического подхода, необходимость учитывать творческую активность носителя и автора фольклора в прошлом и в настоящее время. Обращается внимание на значение экологического изучения.

Подчеркивается тот факт, что фольклористике удалось расширить свой методический аппарат за счет точек зрения с позиции теории коммуникации, теории текста, семиотики, причем подчеркивается необходимость критического подхода к адаптации этих методов в арсенале фольклористической методологии. Подчеркивается также необходимость разработки методов, давших ранее хорошие результаты, но требующих некоторого дальнейшего уточнения. Это касается, главным образом, методов с историко-сравнительной направленностью. Подчеркивается необходимость дальнейшей разработки и более последовательного применения принципов марксизма-ленинизма в научно-исследовательской деятельности.

Заключительная часть посвящается результатам и задачам при разработке вопросов истории словацкой фольклористики.

Подчеркивается значение последних тридцати лет в создании фольклористики как самостоятельной научной дисциплины.

Die Slowakische Folkloristik in den Jahren von 1945 bis 1975

Zusammenfassung

In der vorliegenden Abhandlung über die Entwicklung der slowakischen Folkloristik in den verfloßenen 30 Jahren befaßt sich ihr Autor mit den Hauptproblemen, die im genannten Zeitraum die slowakische Folkloristik formten.

Die Arbeit ist in dreizehn Kapitel eingeteilt, von denen sich jedes mit einem bestimmten Abschnitt der slowakischen Folkloreforschung beschäftigt. Dieser Einteilung entsprechend bringt der Autor auch eine Auswahl der wichtigsten Literatur. Das Ziel seiner Abhandlung liegt keinesfalls in einer bloßen historiographischen Übersicht. Dem Autor ging es eher um eine richtige Beurteilung und Wertung der Etappen der folkloristischen Forschung im Hinblick auf den theoretischen und gesellschaftswissenschaftlichen Beitrag, den sie geleistet hat.

Den ersten Teil seiner Arbeit widmete der Autor der Folkloreforschung in den Jahren 1945—1948, als in der slowakischen Folkloristik auch

die funktionell-strukturelle Methode im Ausklingen war, die am Ende der Vorkriegszeit von P. J. Bogatyrew forciert wurde. Es wird auf die positiven Züge dieser methodologischen Orientierung hingewiesen, die zwar nicht einer direkten Applikation der marxistischen Methodologie entsprang, aber in der Entwicklung der slowakischen Folkloristik eine sehr positive Rolle spielte.

Im zweiten Kapitel beschäftigt sich der Autor mit der Entstehung der marxistischen Folkloristik. Er hält A. Melicherčík für ihren Begründer und widmet ihm deshalb besondere Aufmerksamkeit, besonders seinem Anteil an der Entwicklung des funktionellen Strukturalismus und seiner ausgeprägten Orientierung auf die marxistische Wissenschaft.

Im folgenden Teil befaßt sich der Autor mit der Erforschung der revolutionären Traditionen in der slowakischen Folklore, besonders mit der Räubertradition. Er hebt den marxistischen Cha-

rakter der Arbeiten A. Melicherčíks über die Gestalt Juro Jánošíks und der Studien V. Gašparíkovás über die Gestalt Mišo Vdovčíks hervor.

Im folgenden Abschnitt analysiert er die Erforschung der Arbeiter-, besonders der Bergarbeiterfolklore, wobei er den methodischen Beitrag der folkloristischen Forschung und ihre enge Zusammenarbeit mit der ethnographischen Wissenschaft besonders hoch einschätzt.

Dann untersucht der Autor die gegenwärtigen Veränderungen in der Folklore anhand der heutigen Entwicklung der Volkskultur. Im Studium dieser Problematik konstatiert er drei Etappen:

Die erste Etappe knüpft an die Erforschung der Lieder der Genossenschaftsbauern an (S. Burasová), die zweite erstreckt sich über die Jahre von 1965 bis 1971 und hängt mit der Ausarbeitung einer komplexen Erforschung des gegenwärtigen Zustandes der slowakischen Folkloretradition zusammen. Es ist eine selbständige Mikroetappe der Entwicklung.

Die dritte Etappe ist durch eine eingehendere theoretische Bearbeitung der angedeuteten Problematik auf einigen ihrer wichtigsten Abschnitte gekennzeichnet und fällt in den Zeitraum der letzten fünf Jahre. Der Autor würdigt bei dieser Etappe besonders die Mitarbeit und Hilfe der sowjetischen Wissenschaft, vor allem beim Studium der Partisanenfolklore.

Als besonderer Teil dieser Aufgabe entfaltet sich das Studium des Folklorismus, einer spezifischen Erscheinung der heutigen Kultur, in der die Folklore nach einer künstlichen Transformation in verschiedenen Formen ein wichtiger kultureller und gesellschaftlicher Faktor ist.

Mit aktuellen Problemen der slowakischen Folkloristik hängt auch das Studium der Partisanenfolklore zusammen, besonders der Partisanenerzählungen und Partisanenlieder. Der Autor würdigt den Beitrag dieses Studiums zur Lösung allgemein theoretischer Fragen der Folkloristik.

In dieser Etappe wurden auch die Grundlagen der marxistischen komparativen Wissenschaft gelegt. Mit ihren Methoden konnten auf einigen Gebieten, z. B. in der Volksprosa, wertvolle Erfolge erzielt werden; im großen und ganzen ist jedoch dieses Gebiet noch nicht genügend entwickelt.

Ein weiterer Bereich, der bisher noch in den Anfängen steckt, ist die folkloristische Erforschung slowakischer Enklaven im Ausland. Hier eröffnen sich dem Studium mancher spezifischer Probleme große Möglichkeiten.

Jedoch das weitaus umfangreichste Forschungs-

gebiet, das zugleich auch die Basis der folkloristischen Forschung bildet, ist das Studium der früheren Epochen der traditionellen Kultur, besonders ihrer älteren Schichten aus dem Zeitalter des Feudalismus und Kapitalismus. Der Autor weist auf den spezifischen Charakter der Entwicklung unserer Folkloretradition im Rahmen der historisch-gesellschaftlichen Entwicklung hin. Er kritisiert manche Mängel und Unzulänglichkeiten in A. Melicherčíks Konzeption der Geschichte der slowakischen Folklore und schätzt dann die heutigen Voraussetzungen für die Ausarbeitung einer Synthese der Entwicklung der slowakischen Folklore ein.

Im folgenden Teil befaßt sich der Autor mit theoretischen Fragen, die die Entwicklung der slowakischen Folkloristik nach dem zweiten Weltkrieg betreffen. Er zeigt in seinen Ausführungen, worin die Anwendung marxistischer Methoden beim Studium der Entwicklung der slowakischen Folklore in der Vergangenheit und bei der Erforschung der gegenwärtigen Veränderungen in der slowakischen Volkskultur markant zum Ausdruck kommt.

Der Autor betont die Forderung nach einer historischen Inangriffnahme, nach Berücksichtigung der schöpferischen Aktivität des Trägers und Schöpfers der Folklore in der Vergangenheit und Gegenwart. Zugleich weist er auch auf die Notwendigkeit des ökologischen Studiums hin. Er hebt weiter die Tatsache hervor, daß es der Folkloristik gelungen ist, ihr methodisches Rüstzeug durch Erkenntnisse aus der Theorie der Kommunikation, der Theorie des Textes und der Semiotik zu erweitern. Bei der Einreihung dieser Methoden in das Arsenal der folkloristischen Methodologie ist jedoch eine kritische Auswahl der Mittel geboten. Große Bedeutung mißt der Autor den bereits bewährten Methoden bei, die jedoch noch einer weiteren Präzisierung bedürfen. Es handelt sich dabei besonders um solche Methoden, die mit der historisch-komparativen Orientierung zusammenhängen. Besonders betont wird die Notwendigkeit, die Prinzipien des Marxismus-Leninismus in der wissenschaftlichen Forschung weiter auszubauen und noch häufiger zu applizieren.

Im letzten Teil seiner Studie kommt der Autor auf die bisherigen Ergebnisse und neuen Aufgaben der wissenschaftlichen Bearbeitung der Geschichte der slowakischen Folkloristik zu sprechen. Er würdigt abschließend die große Bedeutung der verflassenen 30 Jahre für die Etablierung der Folkloristik als einer selbständigen wissenschaftlichen Disziplin.

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ

Журнал Словацкой Академии Наук
Год издания 23, 1975, № 4
Издается четыре раза в год
«ВЕДА», издательство Словацкой Академии Наук
Редакторы Д-р Божена Филова и Павол Стано
Адрес редакции: 884 16 Братислава, Клеменсо-
ва 19

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE

Zeitschrift der Slowakischen Akademie der
Wissenschaften
Jahrgang 23, 1975, Nr. 4. Erscheint viermal im
Jahre
Herausgegeben vom VEDA, Verlag der Slowaki-
schen Akademie der Wissenschaften
Redakteure PhDr. Božena Filová und Pavol Stano
Redaktion: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

SLOVAK ETHNOGRAPHY

Journal of the Slovak Academy of Sciences
Volume 23, 1975 No. 4.
Published quarterly by VEDA, the Publishing
House of the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors PhDr. Božena Filová and Pavol
Stano
Editor: 884 16 Bratislava, Klemensova 19, Czecho-
slovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE

Revue de l'Académie slovaque des sciences
Anné 23, 1975, No. 4. Parait quarte fois par an
Editions de VEDA, maison d'édition de l'Acadé-
mie slovaque des sciences
Rédacteurs: PhDr. Božena Filová et Pavol Stano
Rédaction: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

SLOVENSKÝ NÁRODOPIŠ

Časopis Slovenskej akadémie vied
Ročník 23, 1975, číslo 4 — Vychádza štyri razy
do roka
Vydáva VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadé-
mie vied
Hlavná redaktorka PhDr. Božena Filová
Výkonný redaktor Pavol Stano
Výtvarná redaktorka Viera Miková
Redakčná rada: Prof. dr. Rudolf Bednárík, dr.
Soňa Burlasová, dr. Emília Horváthová, dr. Soňa
Kovačevičová, dr. Milan Lesčák, dr. Michal Mar-
kuš, doc. dr. Ján Michálek, dr. Ján Mjartan, doc.
dr. Štefan Mruškovič, dr. Viera Nosáľová, doc.
dr. Ján Podolák, dr. Antonín Robek.

Redakcia: 884 16 Bratislava, Klemensova 19

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného po-
vstania, n. p., Martin
Jednotlivé číslo Kčs 20,—; celoročné predplatné
Kčs 80,—
Výmer SÚTI č. 8/6

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky
vrátane do zahraničia a predplatné prijíma PSN
— Ústredná expedícia a dovoz tlače, Gottwaldovo
nám. 48/VII, 884 19 Bratislava. Možno objednať
aj na každej pošte alebo u doručovateľa.

© VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie
vied, 1975

Distributed in the socialist countries by SLOV-
ART Ltd., Leningradská 11, Bratislava, Cze-
choslovakia. Distributed in West Germany and
West Berlin by KUBON UND SAGNER, D-
8000 München 34, Postfach 68, Bundesrepublik
Deutschland. For all other countries, distribution
rights are held by JOHN BENJAMINS, N. V.,
Periodical Trade, Amsteldijk 44, Amsterdam,
Netherlands.